

MOKSLO LIETUVA

2007 m. gruodžio 20 d. – 2008 m. sausio 9 d.

LIETUVOS MOKSLININKŲ LAIKRAŠTIS

Nr. 22(378)

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Kaina 2 Lt

Gedimino Žemlicko nuotrauka

Su Šv. Kalėdom!

Adresatas – jaunoji Lietuvos karta

Būtina prisiminti ir dar vieną pavardę – šios premijos įsteigimo idėjos autoriaus dr. Stasio Bačkaičio. Jį pažįstame kaip JAV lietuvių bendruomenės krašto valdybos vicepirmininką mokslo reikalams, daugelio Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumų organizatorių. Daug metų šią idėją dr. S. Bačkaitis puoselėjo ne vien savo širdyje, bet stengėsi ją skleisti, diegti plačiau, kol pagaliau idėja virto kūnu. Tik gaila, kad paties S. Bačkaičio nebuvo kartu su mumis Vilniuje, kai buvo teikiamos garbingos premijos pirmosios nominacijos.

Tiek premijos idėjos autoriaus, tiek jos steigėjų siekiai gerai suprantami – skatinti, puoselėti lietuvių, dalyvauti bendrose mokslo programose, garsinti Lietuvą, palaikyti glaudesnius ryšius su Lietuvos mokslo bendruomene, krašto lietuvių bendruomenėmis ir aktyviai dalyvauti jų veikloje. Kitaip tariant,

Būti Lietuvos dalele

Mokslo premija užsienio lietuviams

Lapkričio viduryje Eksperimentinės ir klinikinės medicinos instituto salėje įteiktos 2006 m. mokslo premijos užsienio lietuviams. Premiją įsteigė Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Pirmaisiais laureatais tapo trys mokslininkai: humanitarinių ir socialinių mokslų srityje – filosofas prof. Algis Mickūnas (Ohajo universitetas, JAV), fizinių, biomedicinos ir tikslųjų mokslų srityse – aviacinės ir kosminės inžinerijos specialistas prof. Rimas Vaičaitis (Kolumbijos universitetas, JAV), o už mokslo patirties, laimėjimų sklaidą, mokslo ryšių tarp Lietuvos ir užsienio šalių plėtojimą – branduolio fizikos specialistas dr. Danas Ridikas (Prancūzijos atominės energetikos komisariato CEA mokslo darbuotojas).

Premijos dydis – 100 Lietuvos nustatytų MGL, šiuo metu ši suma sudaro 13 tūkst. litų. Premiją užsienio lietuviams mokslininkams įteikė švietimo ir mokslo ministrė Roma ŽAKAITIENĖ ir viceministrė Virginija BŪDIENĖ.

siekti, kad bet kuriame pasaulio kampelyje dirbantys lietuviai mokslininkai jaustų kuo glaudesnę ryšį su Lietuvos žeme, jos žmonėmis, rūpesčiais ir džiaugsmams, patys būtų Lietuvos dalelyte nepriklausomai nuo gyvenamosios ir darbo vietos.

Sumanymas lyg ir aiškus. Premijos steigėjams didesnių abejonių net ir nekyla, bet gauti tam tikrą patvirtinimą iš naujos premijos pirmųjų laureatų lūpų buvo visai ne pro šalį. Premijos užsienio lietuviams komisijos pirmininkė dr. Virginija Būdienė iš laureatų norėjo išgirsti atsakymą į klausimą: ar Lietuvos mokslas yra tas, kuris daromas Lietuvoje, apibrėžtoje geografinėje teritorijoje, o gal Lietuvos mokslas – tai visame pasaulyje esantys lietuviai mokslininkai bei ryšiai tarp jų ir Lietuvoje dirbančių mokslininkų?.. Taigi gera proga prisiminti, kaip į šį klausimą atsakė laureatai.

Nukelta į 3 p.

2, 7 p.

VARGŠAS
JABLONSKIS...
ARBA DAR
APIE SVETIM-
VARDŽIUS

5, 15 p.

ŽMOGIŠKOJO
VEIKSNIO
SVARBA

6, 14 p.

POKALBIS SU
ATEIVIU
IŠ KITO
PASAULIO

10, 11 p.

TAUTINIO
TAPATUMO
SAVIMONĖS
BEIEŠKANT

12 p.

VISUOTINĖS
KOKYBĖS
VADYBOS
FLAGMANAS

Prof. Arnoldas PIROČKINAS

Lapkričio 28 d. studijoje *Žinių radijas* buvo įrašoma „diskusija“ dėl svetimvardžių vartojimo lietuvių kalboje. Įrašas lapkričio 30 d., šeštadienį, radijo bangomis tikriausiai pasiekė vieną klausytoją: *Žinių radijo* laidos gana populiarios tarp mūsų žmonių.

Diskusijose labai retai siekiama tiesos ir dar rečiau ji pasiekama. Taip buvo ir šį kartą: susitikę du kiekvienos pažiūros atstovai bendros kalbos nerado, kadangi „vakarietiškos“ svetimvardžių vartosenos šalininkai, bokso terminuariant, stengėsi savo priešininkams smogti žemiau juostos, tai norėjęsi dabar, atsipalaidavus nuo tada pančiojusį mintį jausmų, parodyti tikrąją jų teiginių vertę.

Vienu svarbiausių įrodymų, kad Lietuvių kalbos komisijos ir jos šalininkų ginama nuostata proteguoti originalius svetimvardžius esanti teisinga, laikytinas prof. Vytauto Ambrazo ne kartą anksčiau ir šį sykį vėl įsakmiai pakartotas teiginys: „tokius tikrinių svetimų vardų pateikimo principus išrado anaipol ne Lietuvių kalbos komisija. Juos tarpukariu Lietuvos visuomenei teikė Jonas Jablonskis, Antanas Salys, Pranas Skardžius ir kiti žymiausi kalbininkai, jais vadovavosi to meto spauda“ (cit. iš akad. Zigmo Zinkevičiaus ir prof. Vytauto Ambrazo straipsnio *Kova su vėjo malūnais*, išspausdinto *Lietuvos žiniose*, 2007 11 17, p. 4). Ši citata sutinka su tuo, ką profesorius pasakė taip pat aptariamoje „diskusijoje“.

Palikę nuošaliai klausimą, kam priklauso originalių svetimvardžių rašymo lietuvių kalboje autorystė (tikriausiai Martynui Mažvydui), o kam tenka nuožmaus jo diegimo primatas (tikriausiai prof. V. Ambrazui ir po 1992 m. Valstybinei lietuvių kalbos komisijai), pradėkime nuo to, kaip savo teiginiams pagrįsti jis pasitelkė Joną Jablonskį. Tuo tikslu garbusis profesorius pateikė ilgą citatą iš 1924 m. išleisto Sam. Mairlo (Samuel Smiles) knygetės *Pareiga ir tiesumas*, „Redakcijos žodelio“ (p. 33). Jo autorius pasirašė raidėmis *R. J.*, t. y. Rygiškių Jonas, kitaip sakant, Jonas Jablonskis. Kad ir gresia pavojus nuvarginti skaitytoją, duodame visą profesoriaus pacituotą ištrauką: tegul niekas neįtaria, kad nutylime ar iškraipome svarbią argumentą:

„Tikrinių vardu rašymas čia kiek skiriasi nuo to, kas pasakyta apie juos *Būdo įtakoje*. Vertėjai vis labiau linksta rašyti tuos vardus, bent kai kuriuos, kaip jie Vakaruose (Lenkuose ir kitur) yra rašomi, juo labiau, kad šie rašiniai (*Būdo įtaka*, *Šeimos įtaka*...) skiriami ne prastuomenei, įpratusiai turėti reikalo raštuose tik tai su savais varda is ir jų trimais: nenorima daug kuo skirtis nuo kitų tautų turinčių tą pačią lotynų rašybą. Anglų vardu *w*, tariamą prieš balsį kaip *u*, čia rašome jau *w*, skirdami tą garsą nuo *v*; rašome – *Washingtonas*, *Wellingtonas*, *Wilsonas*... Tiems tikriniams vardams vartojama kur reikiant ir raidė *ü* (Blücheris...). Čia rašoma tarp kitko: *Abbé de St. Pierre*, *d' Alembert*, *Dr. Maršal Hall*, *Dubois*, *Sturge*, *Waterloo*... Šitie žodžiai mūsų rašte išlieka šiuo tarpu beveik nelinksnuojami: jų nė šnekamojoje kalboje paprastai nelinksnuojame.“

Šiuo kartu nesiimame komentuoti, kiek išlieka originali šitų svetimvardžių rašyba (anglai juk neturi š!). Tačiau prof. V. Ambrazas tuo apsidžiaugė kaip geležėlė radęs ir toliau neskaitė J. Jablonskio samprotavimų. O gal nenorėjo jų pacituoti? Tad pacituokime mes. Kad matytume, kokį svetimvardžių vartosenos „principą“ pateikė tada

Rūpestis dėl lietuvių kalbos Rašytojų klube subūrė Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininką Joną Liniauską, prof. Krescencijų Stoškų, šio straipsnio autorių kalbininką prof. Arnoldą Piročkiną ir rašytoją Juozą Aputį

Vargšas Jablonskis...

visuomenei J. Jablonskis ir kuriuo dabar prof. V. Ambrazas paskubėjo pagrįsti savo nuomonę. Štai dvi praleistos pastraipos:

„Toks mūsų **nenuoseklumas** daug kam, gali būt, nepatiks, ir tūlas mus kaltins. Mes čia esame visuomenės įtakoje: tos rūšies žodžiai ir mūsų visuomenės laikraščiuose dažniausiai rašomi taip, kaip jie savo gimtinėje ir apskritai Vakaruose yra išreiškiami raštu.“

Svetimųjų žodžių rašybai šitų rašinių vertėjai nusistos galutinai tikslai vėliau, kada reikės leisti skyrium visas rašinėlių **rinkinys**, kada mūsų kritika ir raštų praktika bus jau ir savo žodį tarusi vertėjams dėl šito raštų „mažmožio“. Dalykas čia yra, šiaip ar taip, mums painus ir naujas: prieš spręsdami čia ką galutinai, norėtumėm išgirsti, kaip žiūri į šitą dalyką mūsų raštų žmonės ir laikraščiai.“

Turėdamas prieš akis šias pastraipas, ar galėtų sąžiningas mokslininkas ar tiesiog išvalgesnis skaitytojas sakyti J. Jablonskį deklaravus kokius įsaktinius svetimvardžių vartojimo nuostatus? Mano supratimu, jo tik ieškota tų nuostatų spaudos praktikoje. Ir štai po aštuoniasdešimt su viršum metų mūsų kalbos tėvas daromas prof. V. Ambrazo „teorijos“ tėvu!

Pasižiūrėkime, ko vertas kitas teiginys, kad „tarpukario“ lietuvių spauda, vartodama svetimvardžius, vadovavosi A. Salio ir Pr. Skardžiaus nurodymais. Paprašytas įvardyti, kur tada šie kalbininkai buvo davę tokių nurodymų, mūsų polemikos dalyvis rimtai pasakė – tai 1943 m. išleisti *Lietuvių kalbos rašybos pagrindai*. Negalėjau patikrinti, ar profesoriaus teiginį iš tikrųjų remia šie Pagrindai: Mokslų akademijos bibliotekoje leidinio negavau, o ieškoti kitose taip pat neturėjau didelio noro. Šiuo atveju ne tas svarbu: svarbiau, kad 1918–1940 m. dėl svetimvardžių vartosenos vadovautasi pagal 1943 m. leidinį! Beveik kaip toj mįslėj: tėvas negimęs, sūnus padangėmis laksto...

O kaip iš tikrųjų buvo tais „tarpukario“, t. y. pirmosios Lietuvos Respublikos, laikais? Jei ponas profesorius būtų teikėsis atidžiau pavartyti Pr. Skardžiaus raštus, būtų turėjęs ką

pamąstyti dėl tokių jo žodžių, kuriais jis apibūdino padėtį 1918–1940 m.: „[...] bendras jų visų (t. y. svetimvardžių – A. P.) rašymo palinkimas yra gana aiškus – ko daugiausia juos visus šiokiu ar tokiu būdu priderinti prie mūsų kalbos kaitomosios sistemos. Ši praktika mūsų nepriklausomybės laikų spaudoje buvo beveik išgalėjusi ir daugelį lietuvių skaitytojų kuo geriausiai patenkino. Prieš šią sistemą mėgino šiaušti gal tik vienas kitas, kuriam lietuvių kalbos reikalas iš viso ne per daugiausia rūpėjo“ (žr. Skardžius Pr. *Rinkiniai raštai*. 5, Vilnius, 1996, p. 803). Taip pasakyta 1951 m. JAV leistame savaitraštyje *Dirva*. Kiek nepriklausomybės metais išgalėjęs principas derinti svetimvardžius prie mūsų kalbos kaitomosios sistemos paremia prof. V. Ambrazo iniciatyva plintančią praktiką iš kitų kalbų ateinančias pavardes, vartojamas „be konteksto“ (antraštėse, po nuotraukomis), rašyti be galūnės? O kai kas ir kontekste jas sako be jos.

Pr. Skardžius toleravo tiek fonetiškai ir rašybiškai sulietuvintą svetimvardžių vartoseną, tiek jų rašymą originaliąja rašyba. Tai mus, nuoseklus tikrinių skolinių lietuvinimo šalininkus, kiek stebina. Tačiau ginče su prof. V. Ambrazu svarbu tai, jog nei tada, nei emigracijoje šio svetimvardžių lietuvinimo nepeikė, jo įvairiomis išlygomis neribojo. Jam tasai būdas buvo visai normalus ir tada įprastas. Metais anksčiau toje pačioje *Dirvoje* dėl jo yra rašęs: „Visai kas kita yra, jeigu mes norime tikrines svetimybės ištaisai transkribuoti: tuomet turime eiti *lig šiol* įprastiniu keliu, t. y. rašyti ir tarti taip, kaip *dau-gelio nepriklausomaj Lietuvoj buvo įprasta daryti*, daugiausia sekant kaimyninėmis slavų kalbomis, arba kiek galint daugiau priderinti jų transkripciją (perrašą) prie originalų“ (ten pat, p. 795–796; kursyvas mūsų – A. P.). Tad kuo dabar tikėti – ar profesoriumi V. Ambrazu, teigiančiu, kad „perraša“ buvusi primesta bolševikų valdžios, ar prof. Pr. Skardžiumi, kuriam ji nepriklausomaj Lietuvoj rodėsi įprasta daugeliui?

Papildydami Pr. Skardžiaus duotą būklės nepriklausomaj Lietuvoj

apibūdinimą, norėtume pridėti, kad tada ne kartą pasigirdavo protestų dėl nesulietuvintų svetimvardžių vartojimo. Kaip pavyzdį, išsamiai nagrinėdami šio klausimo, išvardysime kelis būdingus straipsnius, kuriuose siūloma šiuos žodžius sulietuvinti. Antai dienraštyje *Rytas* (1925 m. liepos 14 d., Nr. 150(455), p. 2–3; jis pakartotas 2007 m. birželio 9 d. *Lietuvos aide*), Petras Jurgelevičius išspausdino straipsnį *Dėl mūsų rašybos mažmožių*. Šį rašinį net galėtume laikyti tam tikru atsiliepimu į J. Jablonskio minėtus samprotavimus: straipsnio antraštės žodis „mažmožių“ sietinas su *Redakcijos žodelio* pasakymu „mažmožio“. Šiaip ar taip, palyginti tada jaunas P. Jurgelevičius ryžtingai stoji už svetimvardžių lietuvinimą.

Praleidę visą pluoštą šios rūšies straipsnių, atkreipkime dėmesį į Benedikto Babrausko (apie jį žr. *Lietuvių literatūros enciklopedijoje*, p. 38) rašinį *Rašoma taip, o rašysim kaip?*, spausdintą 1933 m. per du *Ryto* numerius (liepos 12 ir 13 d.). Tais pačiais metais, kad ir ne taip ryžtingai, *Lietuvos žiniose* (Nr. 223(2313), p. 5) Julius Būtėnas sakė: „Reikėtų rašyti bent svetimąsias pavardes pagal tarimą.“ Ypač karštai gynė svetimvardžių lietuvinimą Stasys Tijūnaitis (apie jį žr. *Lietuvių literatūros enciklopedijoje*, p. 507) straipsnyje *Sau, ne svetimiems rašome* (*Lietuvos žinios*, 1938 m. vasario 15 d., Nr. 37, p. 8). Šis rašinys perspausdintas visai praverstų mūsų „vakarietininkams“.

Per tuos du dešimtmečius mėginimų teoriškai motyvuoti originaliųjų svetimvardžių vartojimą lietuvių kalboje, galima sakyti, nebuvo, išskyrus nebent vieną Prano Brenderio straipsnį *Vardų sutautinimas* (žurnalas *Židinys*, 1937, t. XXV, p. 292–300). Autorius buvo šveicaras, nuo 1924 m. pradžios Lietuvos universitete Kaune dėstęs antikinės filologijos dalykus. 1926 m. kartu su kitais dviem šveicariais Maksu Nydermanu (Max Niedermann) ir Alfredu Senu (Senn) Heidelberge pradėjo leisti *Lietuvių rašomosios kalbos žodyną*. Iki savo mirties 1938 m. jis išspausdino nemaža straipsnių lietuvių kalbos klausimais.

Nors P. Brenderio straipsnis būtų parankus originaliųjų svetimvardžių vartosenos šalininkams, bet vargu ar jiems būtų priimtini visi teiginiai. Antai šveicaras mokslininkas pripažįsta, kad Lietuvoje praktikuojami abu būdai: vieni rašą *Erio*, *Flandenas*, *Getė*, *Šekspyras*, kiti – *Heriotas*, *Flandinas*, *Goethė*, *Shakespeare'as*. Gal todėl (taip pat ir dėl kitų teiginių) profesorius V. Ambrazas šiuo „pirmtaku“ visai nesiremia.

Vertėtų dar apžvelgti, kokia spauda vartojo vieną ar kitą svetimvardžių variantą. Čia, remdamasis gana paviršutiniškais stebėjimais, galiu spręsti, kad daugiau leidinių svetimvardžius rašė originalius pridėdami prie jų galūnes. Šios krypties laikėsi įtakingi dienraščiai *Lietuvos aidas*, *Rytas*, jį pakeitęs *XX amžius*, *Vakarai*, kuriuos leido ir redagavo vakarietiško auklėjimo žmonės. Nuosekliai lietuvinavo tik *Lietuvos žinios*. Kodėl taip elgtasi, šį kartą nenagrinėkime.

Čia palyginti plačiai gvildenome pavyzdžiais, kiek pagrįsta profesoriaus V. Ambrazo platinama „vienintelės“ nepriklausomoje Lietuvoje svetimvardžių tradicijos „teorija“, kuri jo suręstame išvedžiojimų rūme laiko tris kampus. Kartu skaitytojai turi progos akivaizdžiai įsitikinti, kaip sunku paneigti klastotę. Ši pasakoma vienu dviem sakiniais, o jai atmesti pririekia kelių puslapių ar net išsamios studijos. Deja, tokių melu sunarpliotų ar grindžiamų „tiesų“ originaliųjų svetimvardžių diegėjų išvedžiojimuose nors vežimu vežk.

Sakykim, ko vertas prof. V. Ambrazo ne sykį kartotas gąsdinimas „grėsmė“, kad lietuvinintojai ir jų paklausę valdžios institutai busia priversti sulietuvinti dešimtis ar net šimtus milijonų svetimvardžių. Juokais galėtume atsikirsti: kas liktų iš mūsų kalbės, jei į ją suplūstų tie milijonai nepakitusių svetimvardžių? Baimintis nei vienu, nei antru atveju nėra ko. Iš tikrųjų lietuvinami pirmiausia tik tie svetimvardžiai, kurie yra peržengę mūsų kalbos slenkstį ar gali jį peržengti – beldžiasi į duris. Prof. V. Ambrazas, praradęs realybės jausmą, nepajunta patekęs į juokingą padėtį: juk 2006 m. Mokslo ir enciklopedijų leidybos instituto išleistas žodynas *Pasaulio vietovardžiai*. *Europa*, apimantis apie 40 tūkst. sulietuvintų šio žemyno vietovardžių, pirštu prikišamai rodo, kiek jų per visus žemynus galėtų būti: net pridėjus gausingą vietovardžių Antarktidą, toli šauktų iki pusmilijonio.

Garbusis profesorius tariamu moksliskumu dangstosi kalbėdamas apie *endogeninius* ir *egzogeninius* svetimvardžius. Būdvardžiai endogeninis ir egzogeninis paimti iš geologų terminologijos. Endogeniniai svetimvardžiai jau esą išgyvenę kalboje, t. y. organiškai įsilieję į jos fonetinę, rašybinę ir gramatinę sistemas. Endogeniniai žodžiai esą *Paryžius*, *Varšuva*, *Krokuva*, *Berlynas*, *Gardinas* ir pan.; dabar nemenu, ar kur jo paminėta endogeninių pavardžių. Egzogeniniai svetimvardžiai lieka neprisitaikę ar nepriderinti prie juos priglaudusios kalbos sistemos. Jie, profesoriaus išradimu, vartojami kaip citatos! Jei gretinsime prof. V. Ambrazo redaguoto *Lietuvių kalbos žodyno* pavardes, tai šios teorijos kūrėjui ir aiškintojui egzogeninės pavardės yra šimta ir daugiau metų mūsų visuomenei gerai pažįstamų ir jos labai branginamų kalbininkų vardai ir pavardės: *Jan Baudouin de Courtenay*, *Adalbert Bezenberger*, *Franz Bopp*, *Karl Brugmann*, *Berthold Delbrück*, *Jānis Endzelins*, *Filipp Fortunatov*, *Jan Karłowicz*, *Bo-*

Nukelta į 7 p.

Atkelta iš 1 p.

Algio Mickūno atsakymas buvo kiek filosofškai suktas, tad V. Būdienei teko klausimą pakartoti. Kai Vytauto Kavolio ir Santaros dėka A. Mickūnas grįžo į Lietuvą, tai ne vienam sūnui sugrįžėliui teko apmąstyti šio savo ir kitų panašaus likimo tautiečių tokio žingsnio prasmę. Tada ir kristalizavosi mintis, kad didžiausias sugrįžusiųjų įnašas bus ne trintis prie kurio nors politikieriaus vartų. Kiekvieno mokslo žmogaus įnašas pirmiausia turėtų atsispindėti mokslo institucijų knygynuose, bibliotekose, nes tik tada savo idėjomis ir mintimis galima veikti jaunąją kartą, o juk jos nariams ir tenka dėstyti. Tai ir bus geriausias užsienio lietuvių dalyvavimas pasaulinio, o kartu ir Lietuvos mokslo sklaidoje. Pasak A. Mickūno, labai svarbu, kad kituose žemynuose ar kitose civilizacijose įgytąsias žinias užsienio lietuviai mokslininkai skleisėtų ir Lietuvoje – tai esanti jų pareiga negalvojant apie atlyginimą. Svarbiausias žinių perteikimo adresatas – Lietuvos jaunimas. O Lietuvos mokslas – čia ir visur.

Gyrė Lietuvos aukštąjį mokslą

Pasak prof. Rimo Vaičiūčio, Lietuvos mokslininkai dirba visame pasaulyje, bet per jų triušą ir laimėjimus Lietuvos mokslas įvertinimo nesusilaukia. Vertinamos tos institucijos, kuriose tie mokslininkai dirba, ir šalys, kuriose jie gyvena. Tad gal naujoji premija prisidės prie to, kad daugiau pasaulyje dirbančių lietuvių mokslininkų daugiau bendradarbiaus su Lietuvos mokslo institucijoms. Tada ir Lietuvos vardas garsiau skambės.

Ką mano jauniausias iš trijų apdovanotųjų – dr. Danas Ridikas? Jo manymu, Lietuvos mokslo šiandien esama tiek pačioje Lietuvoje, tiek užsienyje. Lietuvos aukštosios mokyklos šiandien rengia gerus specialistus, kaip kad tą darė ir prieš dešimtį metų, todėl baigus Lietuvos aukštąsias mokyklas, pasak D. Ridiko, nėra didesnių kliūčių patekti į užsienio mokslo institucijas. Kad ir kur darytume mokslą, jis bus naudingas Lietuvai bei pasauliui.

Štai tokie atsakymai į švietimo ir mokslo viceministrės V. Būdienės klausimą. Šių eilučių autorių sudomino D. Ridiko atsakymas ir ypač jo pasakyti geri žodžiai apie Lietuvoje teikiama gero lygio aukštąjį išsilavinimą. Labai netikėti žodžiai, kai pačioje Lietuvoje nuolat girdime beveik vien tik nepasitenkinimą, o patį sąvoka „universitetas“ jau virto kone atsilikimo, sąstingio ir visų iš to kylančių blogybių sinonimu. Bent toks išpūdis susidaro panaršius lietuviškos spaudos ir interneto puslapiuose. Gal išties gyvename iškreiptų veidrodžių pasaulyje? Prie D. Ridiko pagiriamą žodžio Lietuvos universitetams dar grįšime, bet prieš tai prisiminkime kai kuriuos premijos atsiradimo ir skirimo niuansus.

Panaršius nuostatų reikalavimus

Pasaulio lietuvių bendruomenės vardu laureatus pasveikinęs prof. Kazys Almenas pastebėjo, kad nuo seno svetur gyvenę lietuviai mokslininkai stengdavosi prisidėti prie Lietuvos kultūrinio kilimo, tai lyg ir tradicija nuo Simono Daukanto, dirbusio Sankt Peterburge, ir daktaro Jono Basanavičiaus, 20 metų dirbusio Bulgarijoje, laikų. Tad dabar įsteigtoji mokslo premija užsienio lietuviams nors ir vėluoja kokį šimtą metų, bet geriau vėliau negu niekada.

Žiupsnį naudingų žinoti statistikos duomenų pateikė V. Būdiene. Jai ir teko bene didžiausia organizacinių darbų našta, kai buvo paskelbtas kvietimas siūlyti kandidatus gauti 2006 m. *Mokslo premijai lietuvių kilmės užsieniečiams mokslininkams bei Lietuvos Respublikos pilietybę turintiems mokslininkams, gyvenantiems užsienyje*. Atkreipiame dėmesį: taip skamba tikslus šios premijos pavadinimas, jos skirimo nuostatos patvirtintos LR švietimo ir mokslo ministro įsakymu 2006 m. rugsėjo 21 dieną.

Būti Lietuvos dalele

Mokslo premijos užsienio lietuviams laureatą prof. Rimą Vaičiūtį sveikina Lietuvos mokslų akademijos prezidentas akad. Zenonas Rokus Rudzikas ir viceprezidentė akad. Veronika Vasiliauskienė

Premijos laureatą filosofą Algį Mickūną ką tik pasveikina švietimo ir mokslo ministrė Roma Žakaitienė

Renginyje nestigo nuoširdumo; premijos laureatą branduolio fizikos specialistą dr. Daną Ridiką sveikina Lietuvos mokslų akademijos viceprezidentė akad. Veronika Vasiliauskienė

Pasaulis atsiliepė, buvo pasiūlyta 11 kandidatų: 7 iš fizinių, biomedicinos ir technologijos mokslų, 4 – iš humanitarinių ir socialinių mokslų. Paraišką pateikė Italijos, Prancūzijos lietuvių bendruomenės, o daugiausia – net 8 kandidatus – pasiūlė JAV lietuvių bendruomenė. Buvo ir pateikusiųjų savo pačių kandidatūras.

Su kandidatūromis susipažino Lietuvos mokslo tarybos ekspertai, 7 kandidatams buvo siūloma skirti premijas už mokslo laimėjimų ir patirties sklaidą. Vadinas, užsienyje dir-

bantys lietuviai mokslininkai palaiko glaudžius ryšius su Lietuvos mokslo institucijomis ir mokslininkais. Kandidatus premijoms gauti išrinko atrankos komisija, sudaryta iš Pasaulio lietuvių bendruomenės, JAV lietuvių bendruomenės, krašto valdybos, Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos, Švietimo ir mokslo ministerijos, Tautinių mažumų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Lietuvos mokslo tarybos ir Lietuvos mokslų akademijos atstovų. Pažymėtina, kad Pasaulio lietuvių bendruomenės, JAV lietuvių

bendruomenės bei LR Švietimo ir mokslo ministerijos atstovų dalyvavimas atrankos komisijoje yra privalomas. Ją sudaro ne mažiau kaip 7 asmenys įskaitant komisijos pirmininką. Komisiją iš pasiūlytų nurodytų institucijų atstovų ir jos pirmininką skiria ministras. Ji savo darbui gali pasitelkti ekspertus.

Numatyta, kad užsienyje gyvenantiems mokslininkams, kuriems skiriamos premijos – apmokamos kelionės išlaidos iš jų gyvenamosios vietos į iškilmingą apdovanojimo ceremoniją ir atgal, apgyvendinimo išlaidos Lietuvoje, bet ne daugiau kaip už 7 kalendorines dienas.

Visas šias žinias pateikėme žinodami mūsų žmonių smalsumą, o kartais ir įtarumą. Taip pat priminsime, kad premijos negavusieji kandidatai gali būti siūlomi pakartotinai kitais metais, o apdovanotieji gali būti vėl siūlomi ne anksčiau kaip po penkerių metų.

Vertinimo kriterijai

Kas buvo vertinama svarstant kandidatų premijai gauti veikloje? Dalyvavimas bendrose su Lietuvos mokslininkais programose ir projektuose, mokslo publikacijos, bendradarbiavimas su Lietuvos mokslininkais, pretendento mokiniai iš Lietuvos, mokslinis bendradarbiavimas su verslo subjektais, mokslo taimojoji veikla, bendradarbiavimas su mokslo rezultatų vartotojais Lietuvoje, kiti išskirtiniai mokslo pasiekimai, svarbūs įvertinimui, apdovanojimui, dalyvavimas užsienio lietuvių bendruomenių veikloje, mokslo patirties ir pasiekimų sklaida Lietuvoje, pretendento mokinių laimėjimai, mokslo ryšių tarp Lietuvos ir užsienio šalių plėtojimas, mokslinės, vadybinės ir organizacinės patirties perdavimas. Kaip matome, per tiek povandeninių „rifų“ perlaukti gali tik labai sumanus tolimojo plaukiojimo „kapitonas“.

Dar rugsėjo 5 d. Vilniaus nuotolinių studijų centre posėdžiavusi komisija apsisprendė ir iš 11 kandidatų išrinko tris iškilniausius mokslininkus, kuriems buvo siūloma skirti mokslo premiją. Švietimo ir mokslo ministrė R. Žakaitienė patvirtino šias kandidatūras.

Plačių mokslinių interesų asmenybė

Bent trumpai papasakosime apie laureatų mokslinius laimėjimus. Malonu, kad prof. Algį Mickūną ir prof. Rimą Vaičiūtį esame ne kartą pristatę *Mokslo Lietuvoje*. A. Mickūno mintis spausdinome ir 2007 m. (Nr. 10 ir 12), kai kalbinome jį ir prof. Arvydą Šliogerį. Dviejuose numeruose spausdinome interviu su R. Vaičiūčiu. Vis dėlto nepakenks dar vienas žiupsnis žinių apie laureatus.

A. Mickūnas aktyviai reiškiasi Kultūros, filosofijos ir meno instituto kultūrologijos ir civilizacinės komparatyvistikos programoje *Rytai–Vakarai: komparatyvistinės studijos*. Jis savo straipsnius spausdina Lietuvoje leidžiamuose žurnaluose *Problemos*, *Sociologija*, *Filosofija*, *Žmogus ir žodis*, yra pirmųjų trijų minėtų žurnalų redkolegijų narys. Beje, daug nuveikė, kad į Lietuvos filosofinius žurnalus rašytų JAV ir Japonijos filosofai, o žurnalas *Problemos* būtų įtrauktas į Mokslinės informacijos instituto (*Institute of Scientific Information*) periodinių leidinių sąrašą.

A. Mickūno tyrinėjimų kryptys – fenomenologija ir hermeneutika. Kai kurie jo darbų skelbti Lietuvos kultūrologijos ir filosofijos žurnaluose. Lietuvoje netrukus skaitysime leidžiamą A. Mickūno veikalą *Politinė filosofija ir Vakarų sandūriai su kitomis civilizacijomis*, o JAV skaitytojai turės progą skaityti jo kartu su A. Šliogeriu rengiamą solidų fenomenologinės filosofijos veikalą.

Kaip neprisiminsi, kad 2001 m. UNESCO organizuotoje konferencijoje *Civilizacijų dialogas* Vilniuje A. Mickūnas buvo vienas aktyviausių dalyvių, nuolat apspiestas Vilniaus svečių. Tarp jų nestigo paties profesoriaus buvusių studentų, jo mokinių iš įvairių pasaulio šalių. Gal būtent tada A. Mickūnas sutarė ir su žymiu lietuvių kilmės amerikiečiu filosofu

Pradžia Nr. 21

Biochemijos institute, mininčiame savo veiklos 40-meį, su-
rengta apskritojo stalo diskusija
su Instituto kviestiniais svečiais:
dr. Nagliu Maliu (Anglija), Ph.
D. Andriumi Kazlausku (JAV),
dr. Tautgirdu Ruzgu (Švedija) ir
dr. Sauliumi Butėnu (JAV). Dis-
kusijoje dalyvavo buvusieji Bio-
chemijos instituto direktoriai,
Lietuvos mokslų akademijos tik-
rieji nariai: Fermentų chemijos
skyriaus vedėjas prof. Juozas
Kulys bei Bioelektrochemijos ir
biospektroskopijos skyriaus ve-
dėjas prof. Valdemaras Razu-
mas, Instituto Tarybos pirminin-
kas Molekulinės mikrobiologijos
ir biotechnologijos skyriaus ve-
dėjas dr. Rolandas Meškys, di-
rektorius prof. Valdas Laurinavi-
čius, Bioorganinių junginių che-
mijos skyriaus vedėjas dr. Algir-
das Palaima ir Vystymosi biolo-
gijos skyriaus vedėjas dr. Min-
daugas Valius.

Šioje diskusijos dalyje kalbė-
simės apie mokslo žurnalus,
straipsnių cituojamumą ir kitus
ne vien biochemikams rūpimus
dalykus.

Nori mokslo – rask lėšų

Valdas Laurinavičius. Paskuti-
nių 10 metų Biochemijos instituto
didžiausias laimėjimas – mūsų
žmonės išmoko gyventi pagal kon-
kurencinės sistemos dėsnius. Iš
valstybės biudžeto gaunamą finan-
savimą mes naudojame tik daliai
infrastruktūros išlaikyti, sumokėti
už elektrą, šildymą, vandenį ir mo-
kėti minimalų darbo užmokestį
darbuotojams, už kurį išgyventi bū-
tų sunkoka. Iš esmės visas mokslas
institute yra daromas už gautas pri-
vačias užsakovų, valstybines ar
tarptautinių fondų lėšas. Institute
buvo nuspręsta, kad jeigu norime
ir toliau kurti mokslą, turime rasti
jam lėšų. Tai didžiausia pamoka,
kurią Biochemijos institutas įsiva-
vino ir ne taip jau blogai verčiasi.
Dabar keleri metai iš eilės užsidir-
bame 40–50 proc. lėšų „iš šalies“ –
tai gerų Europos mokslo instituci-
jų rodiklis.

Mokslo Lietuva. Bet konkuruoja-
te nelygiavertėmis sąlygomis? Kad ir
lyginant Biochemijos institutą Vilniuje
su maždaug tokio paties dydžio Akies
institutu Harvarde.

V. Laurinavičius. Sunku palyginti,
bet kad esame sunkioje padėtyje –
faktas. Potencialiems užsako-
vams tenka ilgai įrodinėti, kad jiems
apsimokės mums skirti lėšų. Bet
taip pat tenka suktis ir Akies insti-
tutui, kuriame dirba mūsų tautietis
A. Kazlauskas.

ML. Tai kodėl A. Kazlauskui su ko-
legomis pavyksta tų lėšų gauti lengviau
negu V. Laurinavičiui su kolegomis?

V. Laurinavičius. Todėl, kad viso
to meno mums reikėjo patiems iš-
mokti. Prirėkė 10 metų, kol įsigyve-
nome į šią sistemą. Vakaruose ta sis-
tema egzistuoja labai seniai, ten
žmonėms nereikėjo persiorientuoti.

ML. Bet juk mūsų žmonės, tie pa-
tys buvę Biochemijos instituto darbu-
otojai, į Vakarus atvyko ypatingų
rinkos sistemos subtilybių

gal ir nelabai išmanydami. Išėjo iš
mūsų sistemos, bet labai greitai ir sėk-
mingai įsigyveno į naują sistemą.

V. Laurinavičius. Buvo geri pro-
fesionalai, mokėjo gerai dirbti
mokslinį darbą. Gal sunkiau buvo
įprasti rašyti projektus, daryti gra-
žius pristatymus ir panašius dalykus.

A. Kazlauskas. Man sunku bū-
tų komentuoti tokį teiginį, nes visą

A. Kazlauskas. Ir taip, ir ne. Jei-
gu fundamentinių darbų autorius tei-
gia, kad jam rūpi tik fundamentika,
o praktiniu taikymu tesirūpina kiti,
tai jis neatlieka savo darbo iki galo.
Nesvarbu, ką dirbame, turime bend-
rauti su kitais. Nebūtina brukti sa-
vo mintis, bet svarbu įtikinti, kad dir-
bi vertingą darbą. Kalbant su žmo-
nėmis, reikia mokėti užbaigti sakinį.

tonas (Nigel S. Scrutton), ir ji dar vi-
sai neseniai bendradarbiavo su
dr. Rolando Meškio tyrimų grupe
Biochemijos institute. Publikuoti ir
keli bendri straipsniai, jie cituojami
ir kituose dabar pasirodantiuose
straipsniuose. Tarp bendradarbiau-
jančių su Mančesterio universiteto
biochemikais randu ir habil. dr. Na-
rimanto Čeno pavardę.

A. Kazlauskas. Atvirai kalbant,
nelabai žinau, kas yra tie ISI žurnalai.

Saulius Butėnas. Ir aš tik vakar
iš lietuvių kolegų apie tuos žurnalus
išgirdau.

ML. Ar teisingai supratau: Lie-
tuvoje Amerikos kolegoms buvo iš-
aiškinta apie ISI, t. y. Mokslų infor-
macijos instituto (Institute of Scien-
tific Information – ISI) žurnalus,
kuriuose spausdintys ne vienus me-
tus buvo pratinami Lietuvos mokslininkai?

Rolandas Meškys. Kiekviena
maža šalis turi ambicijų leisti savo
mokslinius žurnalus. Paprastai įsi-
vaizduojama, kad tie jos leidžiami
žurnalai turi būti labai gerai verti-
nami tarptautiniu mastu. Lietuva –
ne išimtis, turime ne vieną dešimtį
tų žurnalų. Ilgus metus Lietuvos
mokslininkai įsivaizdavo, kad jiems
pakanka spausdinti Lietuvoje lei-
džiamuose žurnaluose, ir apie jų
darbus žinos visas pasaulis.

Paaikėjo, kad yra ne visai taip.
Todėl Lietuvoje moksliniai straips-
niai buvo pradėti vertinti pagal tai,
kur jie išspausdinti. Žurnalai pradė-
ti skirstyti į priklausančius tarptau-
tinėms duomenų bazėms ir likusius.
Duomenų bazėje esantys žurnalai
daugiau cituojami tarptautinėje
mokslinėje spaudoje.

S. Butėnas. Prieš dvejus metus
sužinojau, kad kai kas labai domisi
žurnalų „svorio“ koeficientu, arba
žurnalo citavimo indeksu (angl. im-
pact factor). Tiesą sakant, man ne-
labai visa tai buvo reikalinga, nes
biochemijoje mes ir taip žinome,
kokie žurnalai labiausiai vertinami.
Juose ir stengiamės spausdinti savo
straipsnius. Kokie jų indeksai,
mums nėra svarbiausia.

Valdemaras Razumas. Užsie-
niečiai nelabai suka galvą dėl žurna-
lų, nes gerai žino, kur spausdins sa-
vo straipsnius. Jiems nekyla mintis
spausdinti Lietuvoje leidžiamuose
žurnaluose *Biologija* ar *Chemija*.

ML. O galia, nes sustiprėtų Lietuvos
mokslo žurnalų tarptautinis autoritetas.

S. Butėnas. Dažnai nelabai žino-
mų žurnalų darbuotojai net visai ne-
pažįstamiems mokslininkams pasiū-
lo spausdinti jų žurnale. Tai nėra
efektyvu, nes paprastai moks-
lininkas spausdinasi jam įpras-
tuose žurnaluose ir nelabai
skuba juos keisti. Nebent užsi-
mezga asmeniniai ryšiai.

Citavimo kaina

Juozas Kulys. Mokslo ver-
tinimo sistema egzistuoja. Tar-
kime, atidarote duomenų ba-
zė *Scopus* (www.scopus.com)
ir matote, kiek esate cituojamas.
Jeigu esate gerai cituojamas,
vadinasi, įnešate tam tikrą
indėlį į mokslo plėtrą. Kiek-
vienas čia sėdintis kaip žmo-
gus gali būti nuostabus, bet
juk kalbame apie mokslą. 2007 m.
Nobelio premijos laureatai fizi-
kos, chemijos ir medicinos srityse,
pasirodo, kažkuo panašūs pagal
citavimo dažnumą. Beveik visi
laureatai cituoti apie 9–11 tūkst.
kartų. Įdomiausia man buvo kitkas.
Lietuvos mokslininkų mokslo
premiijos laureatų cituojamumas
yra maždaug dviem eilė-
mis, t. y. šimtą kartų mažesnis,
bet ir jų gautoji Lietuvos mokslo
premija irgi yra dviem eilėmis
mažesnė. Vadinasi, vienas
citavimas yra vertas maždaug
300 litų – tiek Nobelio
premijos, tiek Lietuvos mokslo
premiijos laureatų.

Nukelta į 13 p.

Per Biochemijos instituto 40-mečio jubiliejaus iškilmes direktoriaus prof. Valdo Laurinavičiaus ir tarybos pirmininko dr. Rolando Meškio rankos linko nuo apdovanojimų

Biochemijos mokslo iššūkių akivaizdoje (2)

laiką gyvenau JAV, ten ir gimiau,
tad prisitaikyti prie JAV gyvojan-
čios sistemos man neteko. Taigi ir
mano požiūris gal vienašališkas.

ML. Vis dėlto Jums tenka veikti ir
įsivertinti aristokratiškoje Harvardo
universiteto pašonėje. Į Akies institutą,
ko gero, ten žiūrима kiek iš aukšto?

A. Kazlauskas. Tiksliai įžvelgėte,
esame mažas institutas labai gerai vi-
same pasaulyje žinomoje vietoje. To-
dėl ir mėginame susivokti, kas esame,
kas mums turi suteikti savo vertės pa-
jautimą? Pagaliau į kieno žodžius tu-
rime įsiklausyti? Yra du būdai gauti
atsakymus. Pirmas – priklausau nuo
tavo turimų pinigų kapšo. Antras –
reikia įvertinti, ką esi nuveikęs moks-
linėje veikloje. Fundamentiniame
mokslė dirbantieji tikriausiai neišgy-
dys paciento, nes prie jo neprieina.
Bet jie sugeba sužinoti dalykus, būti-
nus kitiems, kuriantiems ir taikan-
tiems vaistus ar gydymo būdus.

ML. Tačiau kelias nuo fundamen-
tinių darbų iki praktinio taikymo gali
būti labai ilgas. Bet gal Akies institute
daromi fundamentiniai darbai nėra
atskirti nuo praktikos?

PASITAISOME

Šių metų Mokslo Lietuvos
Nr. 21(377) straipsnyje Bioche-
mijos mokslo iššūkių akivaizdoje
p. 11 vidurinės nuotraukos
priešrašė įsivėlė netikslumas. Šį
priešrašą skaitykite taip: *Buvę
akad. Juozo Kulio (dešinėje)
mokiniai – dr. Kąstis Krikštopai-
tis ir dr. Tautgirdas Ruzgas.*

Atsiprašome dr. Kąščio
Krikštopaičio, dr. Naglio Malio
ir skaitytojų.

Redakcija

Biochemijos instituto darbai pasaulyje žinomi

ML. Ar Akies institute, kaip kad sa-
kote, Harvardo universiteto pašonėje
pastebimi Biochemijos instituto moks-
lininkų darbai?

A. Kazlauskas. Pastebi-
mos publikacijos, ypač jeigu
tai artima mūsų tyrimų tema-
tikai. Tuoju pat pasidomime,
kur tai daroma.

ML. Kas Jūsų grupės dar-
bus Akies institute labiau verti-
na – biochemikai ar medikai?

A. Kazlauskas. Nežinau.
Galiu ir kitaip pasakyti: man
nesvarbu. Tai pačių vertintojų
rūpestis. Juk kalbame apie tai,
kas suteiks mums savo vertės
pojūtį. Svarbu, iš kur pinigai ate-
ina, kad tyrėjas su grupe ga-
lėtų tęsti savo darbus. Svarbu ir
kitų žmonių vertinimas, svarbu
vieniems kitus suprasti, bet ne-
galima tik jiems atiduoti savo
darbų vertinimo.

ML. Kol kas prakalbinti
mums dar nepavyko tik Naglio
Malio. Ar Biochemijos instituto
darbai pasiekia Mančesterio
universitetą ir laboratoriją, ku-
rioje dirba geriamasis Naglis?

Naglis Malys. Pasiekia. Su
instituto darbais susiduriu
skaitydamas mokslines publi-
kacijas ir bendraudamas su insti-
tuto mokslininkais. Antai, Mančeste-
rio universiteto Tarpdiscipliniame
centre (Manchester Interdisciplinary
Biocentre, University of Manchester)
viena tyrėjų grupė tyrinėja baltymų
struktūras, užsiima jų kinetinėmis ir
kitokiomis analizėmis. Šiai grupei
vadovauja prof. Naidželas S. Skra-

Taip pat norėčiau išskirti Bio-
chemijos institute genų inžinerijos
darbus, kuriuos atlieka skyriaus ve-
dėjo habil. dr. Rimanto Nivinsko
grupė. Taigi Mančesterio universi-
tete Lietuvos biochemikų darbai ži-
nomi, o R. Nivinsko darbai plačiai
cituojami tarptautinėje spaudoje.

ML. Biochemijos instituto 40-me-
čiui skirtoje konferencijoje Jūs viešai
padėkojote R. Nivinskui už tai, kad jis
Jus nukreipė į perspektyvą genų inžি-
nerijos tyrimų kryptį.

N. Malys. Už tai savo buvusiame
moksliniam vadovui jaučiuosi labai
dėkingas.

Dr. Naglis Malys skaito pranešimą „Sistemų biologija – moderniosios mikrobiologijos pagrindas“

Lietuvoje sužinojo apie ISI žurnalus

ML. Ar labai svarbu, kokiuose –
prestižiniuose ar, tarkime, Lietuvoje
leidžiamuose mokslo žurnaluose pub-
likacijos išspausdintos? Nors ir Lie-
tuvoje jau leidžiami prestižiniai žurnalai.

Žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas statybos mokslinių tyrimų ir inovacijos srityje – tai Vilniaus Gedimino technikos universiteto Termoizoliacijos instituto (vykdytojo) ir Kauno technologijos universiteto Architektūros ir statybos instituto (projekto partneris) nuo 2005 m. kovo mėn. iki 2008 m. vasario mėn. pagal ES struktūrinių fondų Lietuvos BPD 2.5 priemonę vykdomas projektas. Jis skirtas dėstytojams, doktorantams, įvairių su statybos mokslu ir tyrimais susijusių institucijų darbuotojams, norintiems įgyti naujų gebėjimų savo veiklos srityje, siekiantiems tuos gebėjimus didinti. Įgytos tarptautinio lygio mokslinės žinios bus taikomos rengiant statybos srities kvalifikuotus specialistus, gebančius savo veikloje pritaikyti inovacijas.

Projekto teikėjai turėjo įveikti didelę konkurenciją, nes iš 2005 m. pateiktų 5254 paraiškų tik maždaug trečdaliui (1482) buvo skirta struktūrinių fondų parama. Šiame straipsnyje pristatomo projekto sėkmę lėmė tai, kad pavyko užmegzti gerus ryšius tarp dviejų institutų, susietų jų atliekamus darbus.

Termoizoliacijos institutas daugiausia kuria ar tyrinėja naujas statybines medžiagas, o Architektūros ir statybos institutas – statybines konstrukcijas. Kaip teigia Termoizoliacijos instituto direktorius prof. Antanas Laukaitis, abu institutai tarsi papildė vienas kitą, abu balansuoja tarp fundamentinio ir taikomojo mokslo.

Statybos mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje kokybiškų žmogiškųjų išteklių poreikis gana didelis, nes gerų specialistų, nuolat keliančių savo kvalifikaciją, reikia aukštosioms mokykloms ir kolegijoms bei pačioms projektą vykdančioms institucijoms – VGTU Termoizoliacijos bei KTU Architektūros ir statybos institutams. Svarbu, kad dėstytojai, tyrėjai ir doktorantai palaikytų savo žinių lygį bei dalykines kompetencijas.

Abu institutai aktyviai dalyvauja statybos srities standartizacijos darbuose. VGTU Termoizoliacijos bei KTU Architektūros ir statybos institutų mokslininkai yra dešimties Lietuvos standartizacijos departamento technikos komitetų (toliau – LST TK) nariai. VGTU Termoizoliacijos instituto mokslininkai yra penkių LST TK pirmininkai. Institutų mokslininkai aktyviai dalyvauja Europos standartų perėmimo ir jų įdiegimo darbuose, atlieka šios srities mokslo tiriamuosius darbus, taip pat Europos standartų projektų ekspertizę, teikia pastabas, jei reikia, rengia papildančius nacionalinius dokumentus. Keletas mokslininkų jau dalyvauja Europos standartizacijos TK veikloje.

Šį projektą papildė kitas ES struktūrinių fondų paramą laimėjęs BPD 1.5 priemonės projektas *Statybos srities universitetinių mokslinių tyrimų laboratorinės bazės atnaujinimas ir plėtra*. Projektas pradėtas įgyvendinti 2006 m. ir padės abiem institutams gerokai atnaujinti jų laboratorinę tyrimų įrangą, kuria dirbs pagal BPD 2.5 priemonę vykdomu projektu parengtas rei-

Žmogiškojo veiksnio svarba

Projekto vadovė dr. Laima Kunskaite ir lektorius Aurimas Juozaitis baigiamojoje projekto konferencijoje

kiamos kvalifikacijos tyrėjų personalas. Tai glaudžiai tarpusavyje susieti projektai. Dalis įrangos jau gauta ir su ja spėta surengti kai kuriuos pirmojo projekto (2.5 priemonės) užsiėmimus.

Kaip sekėsi vykdyti projektą, kokia įgyta patirtis? Pats laikas apibendrinti. Tai buvo padaryta šių metų lapkričio 20 d. projekto baigiamojoje konferencijoje, kuri surengta mėnesiu anksčiau negu faktiškai bus baigtas projektas. Mat gruodžio pabaigoje sunku surinkti projekto dalyvius, todėl pabaigtuvės paankstintos, o 2008 m. sausio ir vasario mėn. numatytas ataskaitos ir galutinis projekto apibendrinimas.

Kuo ypatingas suaugusiųjų mokymas

Projekto baigiamojoje konferencijoje nebuvo nagrinėjami konkretūs techniniai ar technologiniai klausimai, bet daugiausia dėmesio skirta žmogiškajam veiksniumi ir projekto vykdymo metu pasiektiems rezultatams aptarti.

Apie žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimą ir suaugusiųjų mokymo specifiką pranešimą skaitė Aurimas Juozaitis. Yra baigęs Vilniaus inžinerinį statybos institutą (dabar – VGTU), Mechanikos technologijos fakultetą, o vėliau – vadybos mokslų magistrantūrą. Jo interesų sritis – vadybiniai mokymai, suaugusiųjų mokymo klausimai.

Kuo skiriasi suaugusiųjų ir jaunų žmonių mokymas? Pastebėta, kad penkiasdešimtmetis naujas žinias įsivaina nė kiek ne prasčiau už subrendusį asmenį, perkopusį 21 metų ribą. Tačiau kažkodėl įprasta manyti, kad jaunos galvos imlesnės. Ir tai tiesa. Jauni žmonės naujas žinias absorbuoja, vyresniems tenka permąstyti anksčiau įgytą patirtį. Iš čia kyla pedagogikos ir andragogikos (suaugusiųjų mokymo) skirtumai: jauni žmonės žino, kad turi iš-

mokti mokytojo pateikiamus dalykus, o suaugusieji turi permąstyti, kodėl turi išmokti tų dalykų. Jeigu norime save gyvenime įtvirtinti kaip profesionalus, turime atlikti sąmoningus ir kvalifikuotus veiksmus. Trys paprasti analizės klausimai, suaugusiųjų gal net

mėnės ir valstybė gyvens jau netolimoje ateityje, nes darnaus švietimo dalykų mūsų strategijoje nėra, mokykloms tai visai naujas ir nelabai suvokiamas dalykas. Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisija 2005 m. kovo 17–18 d. Vilniuje Aplinkos ir Švietimo ministerijų viršū-

kontekste kalbėjo dr. Romas Pakalnis.

Kaip išsaugoti mūsų planetą būsimosioms kartoms, kaip technologinius laimėjimus panaudoti subalansuotam ekonomikos vystymuisi nepadarant žalos ekologiškai sistemai? Pasak R. Pakalnio, pirmiausia reikia, kad žmogus turėtų bent minimalų išsilavinimą ir jam būtų prieinami visi kiti išsilavinimo lygmenys. Labai gerai, kad imamės gaminti visame pasaulyje paklausą turinčių biotechnologijos dalykų ar eksperimentinių lazerių, ištraukiame į pasaulinio mokslo lenktynes. Apskritai mūsų nacionaliniai mokslo prioritetai yra labai geri, ypač jei vertintume XX a. vidurio metais. Bet mums visai nerūpi – susidaro toks išpūdis, – kaip mūsų žmo-

VGTU Termoizoliacijos instituto direktorius prof. Antanas Laukaitis apibendrina pustrėčių metų vykdyto projekto rezultatus

pasąmoningai užduodami ir vedantys profesionalėjančios veiklos link: kas tai yra, ką tai reiškia man ir ką su tuo darysiu toliau?.. Įsisavinant naują informaciją labai svarbus bendravimas. Štai šiems lyg ir paprastiems, bet andragogikoje kone kertiniams dalykams ir buvo skirtas A. Juozaičio pranešimas.

Darnaus vystymosi švietimo strategija

Apie žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimą darniosios plėtos

nių susitikime priėmė Darnaus vystymosi švietimo strategiją. Pasak R. Pakalnio, kuriam teko dalyvauti rengiant šią strategiją Ženevoje, Europos šalis jau suvokė darnaus vystymosi būtinybę, bet Lietuva – dar ne. Todėl ir tarp nacionalinio mokslo prioritetų darnaus vystymosi reikalavimai pritarimo dar nesusilaukia.

Jeigu tai taptų ir Lietuvos mokslo prioritetu, ką tai duotų mūsų mokslui? Padėtų stiprinti tos srities tyrimus. Vadinasi, būtų galima pretenduoti ir į ES paramą tų tyrimų srityje. Darnaus vystymosi švietimo strategiją jau spėjo priimti

daugelis šalių. Tai orientyras ne vien vyriausybėms, bet ir plačiajai visuomenei. Pasak R. Pakalnio, į darnų visuomenės vystymąsi turėtų būti žvelgiama kaip į mokymosi procesą tiriant daugelį šalies plėtos klausimų, sprendžiant kylančias problemas. Mokymasis turi apimti žinias, gebėjimus, supratimą, požiūrį ir vertybes, nors dažnai tenkinamasi tik pirmuoju reikalavimu – žiniomis. Labai svarbus apibendrintas požiūris. Didžiausia siekiamybė, apie kurią pranešėjas šiandien tik svajoja – kad kiekviena seniūnija pasirašytų darnaus vystymosi strategiją, įvardytų savo seniūnijos svarbiausias grėsmes, problemas ir pamėgintų įvertinti, kokių lėšų reikia norint bent pajudėti iš vietos.

Galimas dalykas, reikės daug lėšų, bet tik žinant, ko reikia, galima pradėti ieškoti lėšų ir sprendimo būdų. Realiame gyvenime paprastai laukiama kadencijos pabaigos – tegul sprendžia kitas seniūnas. Trumpai tariant, svarbu, kad nuo nacionalinio lygmens darnaus vystymosi strategijos dalykai pasiektų savivaldybes. Kodėl Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečiui neparengus kiekvienos seniūnijos darnaus vystymosi strategijos? Tai nebus šedevrai, bet įvardysime svarbiausias problemas ir numatysime bent artimiausias perspektyvas: ką galima nuveikti pačios seniūnijos jėgomis, o kur reikės valstybės pagalbos. Antraip reikalai nepajudės. Pagaliau tai ir pilietinės visuomenės ugdymo priemonė. Be pilietiškumo nebus ir reiklumo visų lygių valdžioms, žmonės visada bus tik įvairių klanų manipuliacijos įrankis.

Svarbu problemas matyti ir nagrinėti suvokiant partnerystės svarbą tarpdalykiniams ryšiams. Pedagogai turi jaustis ne vien žinių teikėjais, o besimokantieji – ne vien gavėjais. Svarbu diegti komandinio, bendrą dirbamo darbo jausmą, – teigė R. Pakalnis.

Kaip pamatuoti pažangą

LR Švietimo ir mokslo ministerijos tinklalapyje galima rasti Darnaus vystymosi švietimo strategiją, įvardytus darbus, kurie bus

Stebėtinas ir nuostabus dalykas: laikais, kai leidyba iš intelektualinės veiklos seniai tapo verslo (neretai agresyvaus) forma ir pelno šaltiniu, dar atsiranda vienas kitas ateivis iš kito pasaulio. Savo paties ir net itin gausių rėmėjų lėšomis jis leidžia solidų leidinį ir jame spausdina rimtas, išliekamąją vertę turinčias publikacijas, palaiko intelektualinę bei dvasinę įtampą, taip reikalingą nužmogėjančiame dabarties pasaulyje, kuris mums peršamas kone per visus televizijos kanalus ir viepiasi iš daugelio spalvotų žurnalų viršelių.

Gal todėl mūsų pristatomas leidinys net ir savo išvaizda taip smarkai skiriasi nuo viso to spalvingai tuščio jovalo: visiškai baltas viršelis, kuriame išsiskiria pavadinimas *Lietuva ir Čekija*. Būtent apie šį leidinį, jame rutuliojamas temas suksis mūsų pašnekesys su žurnalo leidėju Petru Algiu MIKŠA. O pradėsime nuo klausimo, kuris leidėjui, atrodo, nėra pats maloniausias.

Kaip atsirado žurnalas „Lietuva ir Čekija“

Kaip pats suvoki savo leidinio prasmę ir reikšmę, kai tenka nuolat sukti galvą, kur gauti kiekvienam numeriui surinkti, sumaketuoti ir išleisti būtinų lėšų? Jokio pelno, tik vieni nuostoliai.

Prieš atsakydamas priminsiu šio leidinio priešistorę. Buvo leidžiamas Lietuvos ir Čekijos draugijos žurnaliukas, kurio redaktorius buvo Romanas Miliuskas (šiuo metu atliekantis diplomatinę darbą užsienyje), vėliau aš perėmiau tą darbą. Ne visi buvo patenkinti leidiniu. Man atrodė, kad būtina skelbti ir archyvinį dokumentų, ir solidesnių publikacijų apie Čekiją, nesitenkinti vien draugijos veiklos ir renginių pristatymu, jubiliejinėmis datomis ar Nepriklausomoje Lietuvoje veikusios draugijos narių paminėjimu.

Dar vėliau prasidėjo trintis tarp kai kurių draugijos narių, buvau kaltinamas, kad nesikviečiu jų tartis, pernelyg savarankiškai leidžiu žurnalą. Tačiau kai juos kviesdavau, užsakydavau parašyti vieną ar kitą straipsnį, jie niekada neturėdavo laiko. Kai reikia dirbti juoda darbą – niekam neįdomu.

Tuo metu iš savo giminaičių gavau asmeninės finansinės paramos ir tas lėšas nutariau panaudoti „tikresnio žurnalo“ leidybai. Kad tai būtų ne vien draugijos nariams, bet platesniam skaitytojų būriui įdomus kultūrinis žurnalas. Taip 2002 m. pradėjau leisti žurnalą *Lietuva ir Čekija*.

Šiomet žurnalo penkmetis, leisk pasveikinti su pirmuoju jubiliejumi. Taip pat skaitytojams priminsiu, kad šiais metais Petru Algiui Mikšai sukako 60 metų, taigi brandos amžius.

Į tuos jubiliejus nekreipiu daug dėmesio. Nebent būčiau labai daug nuveikęs, tada kas kita.

Kodėl nepasirodo kitų tokių leidinių

Kokiomis intelektualinėmis pajėgomis remiasi leisdamas žurnalą?

Vienas nepadaryčiau, o ir skaitytojams būtų neįdo-

Petras Algis Mikša
Vilniaus senamiestyje

POKALBIS SU ATEIVIU IŠ KITO PASAULIO

mu. Iš pradžių autorių buvo nedaug, dabar daugėja. Rašo mokslo ir kultūros žmonės iš altruistinių paskatų, nes honoraro negauna, o rašymas atima laiko. Nieko negaunu ir aš kaip leidėjas. Šio darbo prasmę matau, kai galiu įvertinti, ką jau spėjome išspausdinti. Susidaro gana daug vertingų straipsnių ir net studijėlių. Jėgų teikia mane pasiekiantys geri mokslininkų, tyrėjų, istorikų atsiliepimai. Tie, kurie domisi, paprastai giria. Keletas žinomų asmenų (prof. Arnoldas Piročkinas, poetas ir vertėjas Almis Grybauskas) apie leidinį išspausdino recenzijų ir atsiliepimų. Jų pasirodė ir Čekijoje (dr. Luboš Švec).

Žurnale vertingų straipsnių išspausdino istorikai: doc. Mindaugas Bložė, dr. Arūnas Bubnys, dr. Sandra Grigaravičiūtė, vokiečių literatūros specialistė doc. Jadvyga Bajarūnienė, prof. Vincas Auryla, bibliotekininkas Vytautas Rimša ir kiti. Taip pat pasirodė gana išsamios žymių vertėjų Stasio Sabonio, Vytauto Visocko, Alenos Vlėkovo darbų bibliografijos.

Skiriame dėmesio ir grožinei literatūrai – jau spausdinome žymių čekų rašytojų, prozos meistrų – Milošlavo Švandrliko, Otos Pavelo, Františko Nepilo ir kitų autorių kūrinį, išverstą į lietuvių kalbą. Žurnale spausdinama mūsų poetų (Vytenio Grabausko, Gintauto Černeckio) kūryba.

Paties leidinį galima pavadinti kultūrų dialogo tarp Lietuvos ir Čekijos žurnalu. Įdomu, kodėl nepasirodo kitų tokių leidinių. Kad ir „Lietuva ir Lenkija“, „Lietuva ir Latvija“, „Lietuva ir Baltarusija“ – vardyti būtų galima ilgai. Reikia, kad būtų daugiau tokių mikšų, ateivių iš kitų pasaulių?

Atsakymų galėtų būti labai daug, kaip ir priešasčių, kodėl jų nepasirodo. Gal nelabai ir reikia? Daug draugijų ir organizacijų tyrinėja Lietuvos ir Lenkijos kultūrinius, kultūros paribių ir kitokius ryšius, Vilniuje gyvena stipri lenkų diaspora. Taigi šių ryšių tyrinėjimo bare daug nuveikta, išleista šimtai knygų. Panašiai būtų galima pasakyti ir apie kitas mūsų kaimynes.

O mūsų santykių su Čekija baras staiga tapo lyg apleistas, bet jis

kurią karinę ginkluotę, karinius lėktuvus. Nemažai lietuvių studentų studijavo Prahoje.

Gera proga prisiminti ir mūsų bičiulį jau amžinąjį atilsį dr. Algirdą Končių. Jis miškininkystės mokslus studijavo būtent Prahoje.

Algirdas Končius ne tik pats labai mylėjo miškus, bet ir kitus mokė mylėti, Lietuvoje ugdė miškininkystės specialistus. Jis buvo aktyvus skautas, bet svarbiausia – mylėjo Tėvynę, buvo tikras Lietuvos patriotas. Šią savybę paveldėjo iš savo tėvo erudito prof. Igno Končiaus. Kitomis istorinėmis aplinkybėmis savo sūnų studijuoti miškininkystės mokslų gal būtų siuntęs į arčiau esančią Lenkiją, bet dėl Vilniaus okupacijos Lietuva nebuvo užmezgusi diplomatinių santykių su Len-

kija. To meto istorinės aplinkybės artino Lietuvą prie Čekoslovakijos.

Vadinasi, Čekoslovakija buvo tam tikra atsvara Lenkijai, su kuria iki 1938 m. Lietuva neturėjo diplomatinių santykių.

2006 m. Dalia Bukelevičiūtė Vilniaus universitete apsigynė disertaciją, kurioje nagrinėjo 1918–1940 m. Lietuvos ir Čekoslovakijos diplomatinius, karinius, kultūrinius ir kitokius santykius. Tai pirma tokia disertacija Lietuvos istoriografijoje.

Kiek esame laisvi

Mielas Algi, žurnalo leidyba tau padeda laikyti ranką ant Lietuvos ir Čekijos santykių ir dabarties įvykių pulso.

Aš taip gal ir nepasakysčiau, nes žurnalas negyvena vien tik įvykiais, nors vienas kitas „pulsukas“ į akiratį patenka. Štai į Lietuvą buvo atvykęs Čekijos prezidentas Vaclavas Klausas. Beveik nė vienas Lietuvos laikraštis tam įvykiui neskyrė bent kiek išsamesnių publikacijų, pateikė tik sausoką faktų aprašymą. Net savaitiniai žurnalai nesugebėjo įdėti aukštojo svečio nuotraukos. O mūsų leidinys tą padarė.

Kaip pats galėtum paaikškinti tokį spaudos atsainumą?

Prezidentas V. Klausas yra garsus ekonomistas, bet ne itin didelis eurooptimistas, yra pasisekęs prieš ES Konstituciją. Kiek žinau, jis nėra karštas euro įvedimo Čekijoje šalininkas. Jis iškelia atskiras Europos tautas, o ne valdžias. V. Klausas Lietuvoje guodė mūsų politikus, kurie nukabino nosis, kai sužinojo, kad artimiausiais metais Lietuvoje nepavyks įvesti euro. Nors V. Klausas yra pasaulinio garso ekonomistas, daugelio universitetų garbės daktaras, dėl minėtų priežasčių Lietuvos spaudoje jo vizitas buvo nušviestas labai šykščiai.

Nori pasakyti, kad laisvoji Lietuvos spauda nėra laisva, priklauso nuo politinių ir kitokių įtakų?

Esu tikras, nes nematau nė laisvos spaudos, nė kitų laisvų žiniasklaidos priemonių.

Bus nupirkta ir leidinys „Lietuva ir Čekija“?

Kol kas neparsiduodu, nors, tiesą sakant, iki šiol niekas ir nesiūlė pirkti.

Nori pasakyti, kad laisva spauda Lietuvoje įmanoma tik tuo atveju, jei yra laisva asmenybė, kuri leidžia tą leidinį? Jeigu turi iš ko leisti.

Toks žurnalas kaip *Lietuva ir Čekija* mažai kam reikalingas. Kadangi orientuotas į kultūros, dvasios reikalus, jis niekada nebus tarp populiarių leidinių. Kam dabar rūpi dvasia, kai aplink keroja agresyvus pragmatizmas? Dėl pinigų sumanūs vyrukai pasiryžę Klaipėdoje gyvenamaisiais namais užstatyti net specialaus dviračių treko teritoriją. Sovietų okupacijos metais sugebėta pastatyti, Lietuva iškovodavo šioje sporto šakoje olimpienių ir pasaulio čempionų vardus, bet dabar dviračių trekas pavojuje. Ne geriau ir Vilniuje, kur naikinami skverai, menkiausia viešoji miesto erdvė, nes į ją nusitaikęs stambus kapitalas.

Jeigu būtų tikrai laisva spauda, apskritai laisva žiniasklaida, tai nepūstų į vieną dūdą su kapitalistais.

Tai kiek šiandien laisvas žurnalas „Lietuva ir Čekija“? Suprantu, laisvas nuo pinigų, bet gal turi ir daugiau laisvių?

Laisvas bent ta prasme, kad nevaržome žmonių teisių turėti savo nuomonę.

Šiuo požiūriu tarsi iškrentate iš dabartinės Lietuvos spaudos konteksto?

Išskrintame, nes niekas, išskyrus

Vilniaus senamiestis čekams primena Prahą

Atkelta iš 3 p.

Alphonso Lingiu, kad pastarasis į Vilnių perkels savo biblioteką? Pats A. Mickūnas savo asmeninį mokslinį archyvą dovanojo Vilniaus universiteto bibliotekai.

Iš profesoriaus darbų mokosi Lietuvos studentai, būsimieji kultūrologai ir filosofai. Vilniaus universitete jis yra dėstęs interpretavimo metodų ir struktūralizmo teorijų kursus. Politinės filosofijos paskaitas kartais jis skaito Klaipėdos universitete, kurio garbės daktaru yra išrinktas. Beje, ne vien Klaipėdai jis rodo tokį dėmesį: Gvatemalos universitete su kitais bendraminčiais yra įsteigęs Globalizacijos studijų centrą.

A. Mickūno plačius interesus atskleidžia jo publikacijų tematika – politinės filosofijos, estetikos, civilizacinės komparatystikos, technikos filosofija, jau minėtos fenomenologija ir hermeneutika. Straipsnius spausdina JAV, Didžiosios Britanijos, Vokietijos, Nyderlandų, Gvatemalos ir Lietuvos žurnaluose. Vienas arba su bendraautoriais yra parašęs 10 monografijų.

Gedimino Zemlicko nuotrauka

Mokslo premijos užsienio lietuviams pirmieji laureatai dr. Danas Ridikas, prof. Rimas Vaičiaitis ir prof. Algis Mickūnas

Nuo marių giliųjų ligi kosmoso erdvių

Prof. Rimas Vaičiaitis yra gimęs Lietuvoje, į JAV emigravo 1960 m. Dirbo Ilinojaus universiteto Aeronautikos inžinerijos katedroje, o nuo 1970 m. – Kolumbijos universitete Niujorke. Yra šio universiteto garbės daktaras, taip pat Lietuvos MA užsienio narys. Jo tyrinėjimų kryptys – vibromechanika, vėjo inžinerija, struktūrinė akustika, atsitiktiniai virpesiai ir medžiagų nuovargis.

Nacionalinėje aeronautikos ir kosminės erdvės tyrimo administracijoje (NASA) 1974–1977 m. R. Vaičiaitis dirbo konsultantu Reaktyvinių variklių laboratorijoje, sprendė terminės izoliacijos virpesių kosminiuose erdvėlaiviuose pro-

blemas. Sukūrė teorinius netiesinių ir atsiktinių virpesių modelius. Pagal juos buvo tobulinama erdvėlaivių termoizoliacijos struktūra.

Nuo 1977 m. yra Gugenheimo lėktuvų struktūros instituto direktorius, 2000–2006 m. buvo Statybos ir mechaninės inžinerijos katedros laboratorijos vedėjas. Paskelbė apie 200 mokslinių darbų. Tyrė vėjo ir vandens bangų inžinerijos problemas. Jo sukurti teoriniai metodai ir sprendimai padeda apskaičiuoti kabančių tiltų, naftos įrenginių jūrose, dangoraižių ir kitų elastinių struktūrų svyravimus pagal Monte Karlo metodą. Kosminėms stotims ir lėktuvams R. Vaičiaitis sukūrė teorinius metodus triukšmo analizei ir kontrolei.

Su Lietuvos mokslo institucijomis bendradarbiauja nuo 1976 m., kai Lietuvos MA ir Vilniaus uni-

versiteto pakviestas skaitė pranešimus apie savo mokslinius tyrimus. 1989 m. skaitė paskaitas ne tik šiose institucijose, bet ir Vilniaus inžineriniame statybos institute (dabar – VGTU) bei Kauno politechnikos institute (dabar – KTU). Savo lėšomis profesorius nupirko aparatūras KTU ir Lietuvos žemės ūkio universitetui. Jau 20 metų siunčia vadovėlius ir knygas Lietuvos universitetų bibliotekoms, o 1990 m. įkūrė stipendijų fondą Lietuvos studentams. Beje, yra įsteigęs ir savo vardinę stipendiją mechaniką studijuojantiems KTU studentams. R. Vaičiaitis pastangomis įsteigtos stipendijos jauniems Lietuvos menininkams, muzikams, o keli jauni Lietuvos mokslininkai galėjo tobulintis Kolumbijos universitete.

Nepamirštas R. Vaičiaitis nuopelnas atkuriant Vytauto Didžiojo universitetą, kurio senato nariu jis buvo pirmuosius penkerius atkurtojo universiteto metus.

Talkina jaunesiems Lietuvos mokslininkams

Jauniausias iš laureatų – dr. Danas Ridikas. Jis kilęs iš Rozalimo miestelio Pakruojo rajone. 1994 m. su pagyrimu baigė VDU Fizikos ir matematikos fakulteto bakalauro studijas, magistrantūros studijas tęsė Bergeno universitete Norvegijoje. Vidurio Europos universitete Budapešte, Vengrijoje, įgijo antrąjį – aplinkosaugos srities magistro laipsnį.

1997 m. išvyko į Prancūziją, ten GANIL nacionalinėje laboratorijoje ir Kano (Caen) universitete studijavo branduolinės fizikos doktorantūroje. Studijų metais eksperimentą atliko Nacionaliniame greitintuvų centre (Pietų Afrika) ir padėjo įgyvendinti optimalią reakciją antrinių dalelių susidarymui. To eksperimento pagrindu Prancūzijoje dabar vykdomas nacionalinės svarbos projektas SPIRAL-2 radioaktyvių jonų pluošteliai gauti.

2000 m. mūsų tautietis pradėjo dirbti Prancūzijos atominės energetikos komisiariate, CEA Saclay. Jo tyrimai skirti branduolinių atliekų problemoms spręsti, naujo tipo branduolinių reaktorių modeliavimui, duomenų bazių patikimumo problemoms. Tie darbai (kai kurie su bendraautoriais) skelbti *Nuclear Physics A*, *Nuclear Science and Engineering*, *Annals of Nuclear Energy*, *Progress in Nuclear Energy*, *Nuclear Instrumentation and Methods* ir kituose žurnaluose.

Išskirtinis D. Ridiko nuopelnas Lietuvos mokslui – pagalba jauniems mūsų mokslininkams, pageidaujantiems pasitobulinti CEA Saclay. Paprastai tuos vizitus finansuoja Prancūzijos atitinkamos ministerijos, CEA Saclay tarp-

tautinių santykių departamentas, NATO programų fondas ir kitos institucijos. Lietuvos mokslininkams atsiveria galimybės padirbėti retose tyrimų srityse: naujos kartos branduolinių reaktorių modeliavimo, radioaktyvių atliekų charakterizavimo ir transmutacijos, radioaktyvių jonų pluoštelių gavybos optimizavimo, fotoreakcijų modeliavimo ir jų duomenų bazių kūrimo. D. Ridikas yra daugelio tarptautinių projektų koordinatorius, jo dėka Fizikos institutas įtrauktas į ES FP 6 projektą *EURISOL DS*. Kasmet ne be D. Ridiko pastangų CEA Saclay stažuoja visi kitas VDU doktorantas.

Bus daugiau

Gediminas Zemlickas

Atkelta iš 2 p.

ris Larin, Antoine Meillet, Guido Micheli, Anatolij Nepokupnyj, Georg Heinrich Ferdinand Nesselmann, Jan Szczepan Otrębski, Juris Plākis, Ferdinand de Saussure, August Schleicher ir daug kitų. Vis dėlto endogeninių svetimvardžių statusas suteiktas vokiečių kilmės latvių kalbininkui Augustui Bylenšteiniui, Mažojoje Lietuvoje dirbusiems vokiečiams Teodorui Lepneriui, Mykolui Merlinui, latviui Karlui Miülenbachui, iš Latvijos kilusiam Eduardui Volterui ir dar keliems kitiems lituanistams.

Čia kyla klausimas: kokių pagrindų šių ar kitų su Lietuva ir lietuvių filologija (galėtume parinkti pavzdžių ir iš *Lietuvių literatūros enciklopedijos*) asmenų pavardės skirstomos į endogenines ir egzogenines? Jeigu neturime kriterijų, pagal kuriuos jos grupuojamos, tai tada turbūt reikės vadovautis Valstybinės lietuvių kalbos komisijos sudarytais sąrašais. Jie užfiksuoja tam tikro momento būklę, o ji ilgainiui keisis: atsiranda naujų svetimvardžių, dalis senųjų gyvenime gali įsigalėti, bet kas ir kada jiems suteiks statusą, suderinimą su jų tikrąja būkle kalboje? Kriterijų tai nėra! Įpročio jėga didelė! Vis

Vargšas Jablonskis...

gausesnis originaliųjų svetimvardžių srautas iš tikrųjų skandins savuosius žodžius. Tad ar ne svarbiau savos kalbos interesais iš karto juos suliejuoti. Sakytume net taip: kuo daugiau liejasi į kalbą svetimų vardažodžių, tuo griežčiau reikėtų juos derinti prie lietuvių kalbos fonetinės, rašybinės ir gramatinės sistemos. Čia galioja taip pat savotiškas ekologijos dėsnis: kol Nemuno ar kitos upės tarša palyginti nedidelė, vyksta savaiminis apsivalymas. Dabar, kai toji tarša nepaprastai padidėjo, kai jau į Nemuną negalima įbristi, kad nesu- sipurvintum, – statome valomuosius įrenginius.

Susitikime kalbėjusi ponia Valstybinės kalbos komisijos pirmininkė dr. Irena Smetonienė taip pat nevengė kazuistinių gudravimų, manevrų, kurie leidžia jai išsisukti nuo tiesaus atsakymo. Antai į laidos vedėjo klausimą, kaip ji vertinanti dabartinę lietuvių kalbos būklę, atsakė ilga paskaita, jog dėl svetimvardžių rašymo ginčytasi tarybiniais metais veikusio-

je Kalbos komisijoje. Ne dabartinė jos vadovaujama komisija sugalvojo si reikalą svetimvardžius vartoti originalius, nesulietuvintus. Dabartinė komisija čia nieko dėta! Tačiau juk niekas tuo Valstybinės kalbos komisijos nekaltina! Ji lietuvinimo šalininkų kaltinama kitkuo: aiškiai matant, kad originaliųjų svetimvardžių kaip skėrių antplūdis sudaro daug sunkumų daugumai lietuvių, kad jis iš tikrųjų kelia grėsmę mūsų kalbos savitumui ir kad todėl reikia užkirsti kelią tai invazijai, Valstybinė komisija visomis priemonėmis nori įteisinti šią padėtį.

Pirmininkė kelis kartus pabrėžė, kad nedera svetimvardžių vartosenos politizuoti, nors iš oponentų niekas nei anksčiau, nei tą dieną, rodos, apie politikos ir svetimvardžių ryšį nėra užsiminę. Tuo tarpu iš jos būrio vis pasigirdavo balsas, kad lietuvinimo šalininkai tešią bolševikų primestą reikalą. O ji pati tądien kaip argumentą, turintį sumenkinti lietuvinimo svarbą, pabrėžė, kad vienas

žmogus iš šios grupės artimai bendravęs su Partijos istorijos instituto direktoriumi Romu Šarmaičiu, nors šis, sprendžiant iš anų laikų Kalbos komisijos posėdžių protokolų atpasakojimo (jis atėmė daugiausia laiko pirmininkei), nebuvo tada toks užkietėjęs originaliųjų svetimvardžių priešas.

Abu mūsų oponentai su dideliu entuziazmu kalbėjo apie suteiktą visuomenei teisę rinktis svetimvardžių vartojimo būdą: kas noris, tegul rašys originalius, o kam tinka, – galį rašyti sulietuvintus. Ir čia slypi melas: ta teisė pasirinkti būdą suteikta ne individams, paprastiems žmonėms, o leidėjams, redaktoriams!

Ir profesorių, ir pirmininkę visiška tenkina dabartinė svetimvardžių vartosenos ir apskritai kalbos būklė, išskyrus svetimųjų žodžių gausą Vilniaus viešbučių, restoranų, kavinių, klubų ir kitų įstaigų pavadinimuose. Tuo jie abu piktinosi. Tačiau dėl to nesą galima kalbėti apie kalbos išdavystę. Vis dėlto ir čia turime išdavystę. Jei šis žodis kam per šurpus, sakykim, kad tai kalbos paniekimas. Tačiau iškabų svetimžodžių (tik tikrinių, tiek bendrinių) nė iš tolo negalima lyginti su svetimvardžių gau-

sa spaudoje. Iškabose jų gal susidarys kelios dešimtys (tarkime, šimtas), jie lokaliniai. Tuo tarpu informacijos priemonėse svetimieji žodžiai – tikriniai ir bendriniai – padauginami tūkstančiais, skleidžiami po visą šalį. Jeigu „vakarietinėms“ nesupranta šio didžiulio skirtumo, belieka tik apgailauti.

Taigi sunku ginčytis su vingrių išvedžiojimų mokovais, išmanančiais, kurioje vietoje nutraukti citatą, kad susidarytų efektyvus įrodymas: net ir Jonas Jablonskis stojo už originaliosios svetimvardžius. Jie išmano, ką nutylėti ir kaip pasinaudoti dar romėnams prieš porą tūkstančių metų žinomu principu *argumentum ad hominem*: apeliuoti į praeities autoritetus, tariamai patvirtinančius mūsų laikų „vakarietinėms“ teikimus, ir menkinti savo oponentų įrodymus prikaišiojant jiems visokias „nuodėmes“, apšaukiant juos retrogradais ir bolševizmo tęsėjais.

Kai apmąstai tokias „diskusijas“ (ir prieš aptariamąją jų būta ne vienos), visada kyla klausimas: nejaugi visuomenė nesugebą įžvelgti originaliųjų svetimvardžių vartosenos gynybą minčių ir įrodymų skurdo bei vylingumo?

Šiame Pasaulinei parodai EXPO'98 statytame pastate ir dabar vyksta pasauliui svarbūs renginiai

Pabaiga. Pradžia Nr. 22

Lapkričiui baigiantis, Lisabonoje vyko konferencija *Mokymosi vertinimas: Europos patirtis neformaliojo ir formaliojo mokymo pripažinimo srityje*. Konferencijos metu pristatyta Europos kvalifikacijų sąranga, patvirtinta š. m. spalio 24 d. Europos Parlamente Strasbūre, Portugalijai šį pusmetį pirmininkaujant Europos Tarybai. Apie konferencijos darbą Lisabonoje, joje pristatytą Europos kvalifikacijų sistemą tęsiame pašnekesį su vienu jos kūrimo darbo grupės nariu Vytautu Didžiuojo universiteto Profesinio rengimo studijų centro vadovu dr. Vidmantu TŪTLIU. Priminsime, kad mūsų pašnekovas kaip Lietuvos atstovas buvo deleguotas LR Švietimo ir mokslo ministerijos į darbo grupę, kuri rengė ir redagavo Europos kvalifikacijų sąrangos deklaracijos tekstą.

Pristatytos Europos šalių patirtys

Gerbiamasis Vidmantai, faktiškai Lisabonoje buvo apibendrintas dvejų metų gana įtempto darbo rezultatas?

Faktiškai tai Europos kvalifikacijų sąrangos pristatymas, oficialus atidarymas. Svarbu ir tai, kad konferencijos metu buvo analizuojamos ES šalių patirtys, vertinant ir pripažįstant neformaliu būdu įgytas kompetencijas.

Jūs šios konferencijos darbą ir jos rezultatus galite vertinti daug giliau, nes šiame vyksme dalyvaujate jau keletą metų. Ką naujo Jums pačiam davė ši Lisabonos konferencija? Ar išgirdote naujų minčių?

Europos kvalifikacijų sąrangos pristatymas didesnių naujovių neatkleidė, nes šiais klausimais medžiaga jau anksčiau buvo parengta, su ja esame susipažinę. Daug reikšmingiau tai, kad pristatyta labai daug įdomių ir visiems naudingų atskirų šalių patirčių vertinant bei pripažįstant neformaliu ir savaiminiu būdu įgytas kompetencijas. Nuo to, kaip atskiros šalys vertina bei pripažįsta neformaliu savaiminiu būdu įgytas kompetencijas, priklausys ir pačių nacionalinių kvalifikacijų sistemų veiksmingumas. Šiuo požiūriu Li-

Tai ne lenktynių maratonas

Ar buvo paminėtos atsiliekančios šalys?

Negalima kalbėti apie pirmavimą ar atsilikimą, nes tai priklauso nuo kiekvienos valstybės švietimo politikos, darbo ir socialinės politikos orientacijos, apskritai šalies plėtros strategijos. J. Bjornavoldas išskyrė tris šalių grupes. Vienos šalys jau yra įdiegusios neformaliu būdu įgytų kompetencijų vertinimą ir pripažinimą, pavyzdžiui, Jungtinė Karalystė ar Prancūzija (pastaroji šalis tą sistemą įdiegė 2002 m., tad turi didžiausią patirtį).

Lietuva, kaip ir Vokietija, priklauso antrajai grupei. Šiose šalyse jau viskas parengta, esama ir politinės valios šią sistemą diegti, bet praktikoje ji dar nėra įdiegta. Trečioji gru-

pa, įvertinti tai, kokie realūs šalies gyventojų ir veiklos sistemos poreikiai neformaliai ir savaiminiu būdu įgytų kompetencijų pripažinimui. Galbūt kai kuriose šalyse verslas ir veiklos sistema net nereikalauja formalizuoto tokių kompetencijų pripažinimo. Labai daug kas priklauso ir nuo šalyse susiklosčiusių pasitikėjimo santykių bei mechanizmų.

Šiandien išklausime ir eksperto iš Jungtinės Karalystės Kvalifikacijų ir curriculum tarnybos Maiko Koulsas (Mike Coles) pranešimą.

Jis kalbėjo apie kokybės užtikrinimo ir pasitikėjimo dalykus, pripažįstant neformaliai savaiminiu būdu įgytas kvalifikacijas bei kompetencijas. Ekspertų grupė yra parengusi gaires šalims narėms, kaip siekti kokybės užtikrinimo ir pasitikėjimo. M. Koulsas trumpai prista-

perto iš Jungtinės Karalystės M. Koulsas pranešimą.

Brazilija ir Meksika taip pat yra įdiegusios šią sistemą kaip svarbų savo švietimo ir socialinės politikos instrumentą. Tos šalys susiduria su dideliais sunkumais, nes labai didelė jų gyventojų dalis iškrenta iš savo šalies švietimo sistemos, neturi įgiję kvalifikacijų ir darbo rinkoje tenkinasi menkiausiai apmokamu darbu. Šis santykis minėtose šalyse nepalyginamai didesnis negu Europoje. Tai tik pabrėžia bendrą neformaliai ir savaiminiu būdu įgyjamų kompetencijų pripažinimo aktualumo augimo tendenciją, kuriai savo pranešime daug vietos skyrė M. Koulsas.

Gyvą klausytojų reakciją sukėlė Slovėnijos atstovės Slavos Pevec pranešimas.

Slovėnijos ir Lietuvos patirtis daug kuo panaši. Tiesa, kvalifikacijų įstatymą slovėnai priėmė anksčiau už lietuvius, prieš 4 ar 5 metus. Kvalifikacijų sistemos (slovėnai ją vadina sertifikatų sistema) link jie ėjo kiek kitu keliu, daugiausia dėmesio sutelkė į procesus, kvalifikacijų sudarymą, įgijimą, vertinimą ir pripažinimą, profesinių ir mokymo standartų bei įvairių pripažinimo procedūrų rengimą. Taip slovėnai priėjo ir prie neformaliai savaiminiu būdu įgytų kompetencijų pripažinimo. Šiuo požiūriu jie gal daugiau už mus pasistūmėjo. Šiuo metu kaip tik kuria savo kvalifikacijų sąrangą ir kvalifikacijų sistemą.

Atkreipiau dėmesį, kad slovėnai turi Nacionalinį profesinio rengimo institutą (National Institute for Vocational Education and Training), kuriame, jeigu neklystu, ir atliekamas visas šis Jūsų minėtas darbas.

Daugelyje šalių yra panašios specializuotos institucijos, kurios sprendžia šiuos klausimus. Slovėnijoje tai profesinio rengimo reikalams skirtas institutas, o Didžiojoje Britanijoje yra Kvalifikacijų ir curriculum tarnyba. Beje, jai ir atstovavo M. Koulsas. Taigi skirtingose šalyse šiuos klausimus sprendžia skirtingos specializuotos institucijos.

Kaip motyvuoti žmones

Kolega iš Čekijos, dabar dirbantis Londone, inž. Čenėkas Timas Šlapakas (Čen & Tim Šlapak) labai aktyviai įsitraukė į diskusiją. Kadangi Jūs sėdėjote greta kolegos, tai gal galite pakomentuoti jo poziciją.

Kolegos Č. T. Šlapako klausimas buvo daugiau susijęs su dviem problemomis. Pirmoji gal labiau retorinė, nes į ją nebuvo atsakyta, bet pamąstyti yra apie ką. Kaip motyvuoti žmones mokytis ir įgyti kvalifikaciją? Kolega čekas kaip darbdavys pastebėjo, kad žmones labai sunku įtraukti į mokymus, juos motyvuoti. Kalbėtojas paminėjo, kad šiuo atveju neformaliai savaiminiu būdu įgyjamų kompetencijų mechanizmai gali padėti padidinti motyvaciją.

Kitas kolegos klausimas buvo susijęs su aktyvesniu socialinių dalininkų įtraukimu į tą procesą, kad tai nebūtų tik siauros ekspertų grupės darbas. Būtų puiku, jei visame šiame darbe aktyviai dalyvautų ir darbdaviai, švietimo bei profesinio rengimo institucijos.

Naudojate sąvoką „socialiniai dalininkai“, nors dažniau tekdavo susidurti su sąvoka „socialiniai partneriai“. Gal esama skirtumo?

Lisabona: šalių neformaliojo mokymosi vertinimo ir pripažinimo patirtis (2)

Spaudos konferencijoje Europos Sąjungos švietimo reikalų komisaras Janas Figelis (Ján Figel), Portugalijos švietimo ministrė Marija de Lurdes Rodrigues (Maria de Lurdes Rodrigue) ir vienas iš Europos kvalifikacijų sąrangos kūrimo vadovų dr. Marijo Montovani (Mario Montovani)

sabonos konferencija buvo labai turininga.

Ar galėtumėte išskirti kokias nors šio proceso tendencijas? Mintyje turite pastangas kuriant nacionalines kvalifikacijų sąrangas atskirose šalyse.

Jose yra skirtingos praktikos, tad nieko nuostabaus, kad skiriasi kai kurių jų požiūriai. Pristatant Europos kvalifikacijų sąrangą buvo aiškiai įvardyta, kad atskiros šalys savo kvalifikacijų sąrangas kurs pagal skirtingus modelius, ir tas procesas nebus visur vienodas. Vienos šalys labiau pasistūmėjusios pirmyn vertinant ir pripažįstant tas kompetencijas, kitos mažiau. Tai yra normalus dalykas, susijęs ir su kvalifikacijų sąrangų diegimo procesais, nes daugelis šių procesų skirtingose šalyse vyksta tuo pačiu metu.

Kaip vertintumėte Lietuvos žingsnius?

Optimistiškai. Mes priklausome tai šalių grupei, kuri šiuo metu diegia savo nacionalinę kvalifikacijų sistemą ir sąrangą. Kartu esame viena iš šalių, pasirengusių neformaliai savaiminiu būdu įgytų kompetencijų vertinimą įdiegti į praktiką. Tas buvo pažymėta ir Europos profesinio rengimo plėtros centro CEDEFOP atstovo Jenso Bjornavoldo (Jens Bjørnavold) pranešime, kuriame jis apibendrino atskirų šalių patirtį.

pė – tai šalys, kuriose dar tas klausimas nėra tiek aktualizuotas.

Tik ką sakėte, kad apie atsilikimą negalima kalbėti.

Apie atsilikimą šioje srityje nekalbama, nes sprendimai dėl neformaliai ir savaiminiu būdu įgytų kompetencijų vertinimo bei pripažinimo sistemos diegimo priklauso ne tiek nuo šalies pažangumo ar nepažangumo švietimo ar kitose srityse, bet nuo tam tikrų šalies politinių orientacijų, švietimo ir veiklos sistemų sąveikos pobūdžio. Todėl trečiajai grupei priskirtos gana skirtingos šalys: Graikija, Bulgarija ir net tokia pažangi šalis kaip Švedija.

Tačiau kodėl Švedija priklauso tik trečiajai šalių grupei?

Švedams gal nėra reikalo tos sistemos savo šalyje diegti, nes jiems šiandien tai ne aktualiusia. Sąveiką tarp švietimo ir veiklos sistemų jie įgyvendina per kitus mechanizmus, pavyzdžiui, per formaliai įgytų kvalifikacijų vertinimą. Nereikia manyti, kad čia lenktynės ar varžybos tarp šalių.

Tai pirmoji šalių grupė nereiškia lyderystės?

Nemanau, kad tai lyderystė. Tam tikroje srityje tos šalys turi patirties, bet reikėtų žvelgti į platesnį konteks-

tė tas gaires, paminėjo, kad šiuo metu jos yra dar rengimo stadijoje. Taigi dar galima pateikti savo pastabas, rekomendacijas.

Be to, M. Koulsas pažymėjo socialinės partnerystės, socialinių da-

Jungtinės Karalystės Kvalifikacijų ir curriculum tarnybos ekspertas Maikas Koulsas

lininkų įtraukimo svarbą. Kalbėdamas apie švietimo ir kvalifikacijų įgijimo prieinamumą, neformaliai savaiminiu būdu įgytų kompetencijų pripažinimo klausimas tampa vis aktualesnis. Vis daugiau šalių turės prie to prisidėti.

Aktualu ir Amerikos žemynui

Išgirdome Brazilijos ir Meksikos atstovų komentarus, atsiliepiant į eks-

Gedimino Zemičko nuotraukos

Lisabona – įspūdingų architektūros paminklų miestas

Faktiškai tai beveik tapačios sąvokos, bet kai kurių skirtumų esama. Socialinė partnerystė paprastai suvokiama kiek siauriau, kaip santykiai tarp darbdavių ir jų organizacijų bei darbuotojus atstovaujančių profesinių sąjungų, derybos tarp šių dalyvių. Jie dažniausiai aptaria su darbu susijusius klausimus: darbo teisės, įdarbinimo, darbo užmokesčio ir panašius.

Socialiniai dalininkai – šiek tiek platesnė sąvoka. Ji aprėpia ir visuomenines organizacijas, verslo ir tas pačias darbdavių organizacijas, švietimo institucijas.

Tai daugiau terminologinės subtilybės, nes kartais ir socialiniai partneriai šiandien suprantami plačiau, o kartais siauriau. Siekiant tikslumo reikėtų šias sąvokas skirti. Anglų kalba socialiniai dalininkai vadinami *stakeholders*, o socialiniai partneriai – *social partners*.

Neformalus švietimas ir asmeniniai interesai

Lisabonos konferencijoje nemažai dėmesio buvo skirta mokymosi visą gyvenimą problematikai.

Tai tiesiogiai siejasi su mūsų aptariamais dalykais kaip praktinis tos visos strategijos įgyvendinimo instrumentas. Buvo pabrėžta, kad svarbu kuo plačiau plėsti galimybes žmonėms mokytis, įgyti naujas kvalifikacijas. Mokytis ne vien formalioje sistemoje, bet kvalifikacijas įgyti ir neformaliai savaiminiu būdu – per patirtį mokyti darbo vietoje.

„Mokslo Lietuvą“ skaityti ir žmonėms, kuriems šios mintys gali sukelti nemažai klausimų. Kad ir tokį: jeigu žmogus lanko kokius nors kursus, paskaitas, tai jis jau bus neformaliojo švietimo subjektas?

Priklausys nuo to, kokio pobūdžio yra šie užsiėmimai, paskaitos ir panašiai. Jeigu savarankiškai mokomasi užsienio kalbos, lankomi kursai, tai neformaliojo švietimo pavyzdys.

Tarkime, domisi menu.

Jeigu ne šiaip domisi ar naudojasi tos srities žiniomis, bet toje srityje studijuoja, lanko užsiėmimus ar savarankiškai mokosi – tai neformalus mokymasis.

Atsiras gudruolių, kurie Jus remia prieš sienos tvirtindami, kad rytais daro mankštą, bėgioja krosus ar kasdien nuplaukia ežere iki salos ir atgal. Tai kūno lavinimas, sveiko gyvenimo būdo propagavimas, bet vargu ar įtrauktinas į neformalaus švietimo „repertuarą“. Kokie būtų Jūsų argumentai?

Neformalus švietimas teikia mokymosi laimėjimus, kuriuos galima panaudoti tam tikroje veikloje.

Pirmyn – prie Aristotelio

Kad jau kalbame apie neformalų švietimą, tai su kitų šalių kolegomis gerdami kavą, bendraudami neformaliai, gal pasigavote vieną kitą įdomią ir visiems naudingą mintį?

Man įstrigo štai kokia mintis: į visą šį neformalų švietimą turime žvelgti ne taip biurokratizuotai, paprasčiau, neformaliai, nes viso to proceso centre yra ir turi būti žmogus.

Ne formuliarai, ne paragrafai, bet žmogus. Skamba labai patraukliai. O kas trukdo formaliojo mokymo sistemoje pirmame plane matyti žmogų, o ne formalius reikalavimus?

Toks požiūris niekur nebuvo išnykęs, tiesiog dabar labiau pabrėžiamas.

Pasakykite: reanimuojamas. Gaivinamas dar Aristotelio suformuluotas principas: žmogus – visų vertybių matas.

Atsispiriant nuo žmogaus poreikių, interesų, žmogiškumo daugelis atrodančių sudėtingais klausimais savaime išsispręs. Būtent toks neformalizuotas požiūris man padarė didžiausią išpūdį neformalioje aplinkoje bendraujant su kolegomis.

Visa tai puiku, bet kiekvienas šaudytas žuikis mums būtina užduos štai kokį klausimą: juk ir sovietinėje sistemoje žmogus buvo visa ko matas. Tiesa, buvo daromos išlygos, nuolat pabrėžiama, kad mintyje turimas darbo žmogus, taigi Aristotelis tarsi nejučia koreguotas pagal klasinį principą. Niekur neslypi tiek pavojų kaip žodžiuose, ypač gražiuose ir lengvai tariamuose.

Europos kvalifikacijų sistemos kūrimo darbo grupės narys dr. Vidmantas Tūtlys ir Liuksemburgo Švietimo ir profesinio mokymo ministerijos atstovas Jos Noesen

Sovietinėje sistemoje visi tie gražūs žodžiai buvo ideologijos, indoktrinacijos dalis, nieko bendra neturinti su gyvenimo praktika ir realybe. Totalitarinėje sistemoje visados vyravo valstybės interesai. Dabar bent jau stengiamasi laikytis požiūrio „iš apačios į viršų“, žmogaus poreikiams tenka išskirtinis vaidmuo.

Jeigu žmogus šioje sistemoje toks svarbus, tai koks vaidmuo tenka valstybei?

Iš esmės visą laiką juk ir kalbėjome apie valstybės, šalies interesus. Lisabonos konferencijoje buvo kalbama apie pilietiškumo gebėjimus ir kompetencijas, jų reikšmę. Jeigu bus skatinamos, ugdomos žmogaus kompetencijos, žmonės bus raginami patys plėtoti tas kompetencijas, turėsime stipresnę pilietinę visuomenę, ir daugelis problemų išspręst savaime.

Kaip paukštė sklendžia turėdama du sparnus, taip ir mūsų žmogui bei visuomenei svarbu tuos du sparnus –

pilietiškumą ir tautiškumą derinti. O tam pirmiausia reikia turėti šias dvi dedamąsias.

Nematau, kad ES būtų bijoma tautiškumo, nacionalumo. O kad ES politikoje nepabrėžiama, tai visai normalu: tautiškumas, nacionalumas integruojasi į kiekvienos šalies patirtis. Niekur nedingsta. Dėl to tos patirtys ir požiūriai ir yra skirtingi – tai nėra blogai.

Šis Babilonas tvaresnis

Apibendrinant būtų galima pasakyti, kad tas kelias dienas pabuvome savotiškame „Babilono bokšte“ – skirtingų šalių skirtingos patirtys. Ar esama susikalbėjimo?

Be abejo, taip. Nors tie požiūriai skiriasi, bet jie suderinami, ieškoma derinimo būdų. Sprendžiama labai konstruktyviai. Ir dar vienas svarbus momentas: daugelis dalykų palikta šalių narių iniciatyvai, tai nėra diktatas ar spauda. Visus klausimus galima ir reikia spręsti, o tam tereikia noro.

Kaip oficialus Lietuvos atstovas Lisabonos konferencijoje jautėte didelę atsakomybę, dalyvavote visuose posėdžiuose ir diskusijose. Su Lisabonos miestu šiek tiek susipažinote tik atvykimo dienos pavakare. Kokį išpūdį Jums paliko Lisabona?

Išties labai mažai galėjau apžiūrėti miestą, užtat apie čia gyvenančius žmones galiu pasakyti, kad jie svetingi, šilti ir paslaugūs. Išpūdį padarė moderni Lisabonos architektūra. Konferencijos vyko Tautų parko teritorijoje esančiame Atlantiko paviljone, kuris buvo pastatytas Pasaulinei parodai EXPO'98. Ten vyksta ypač daug tarptautinių renginių, nes Portugalija šiuo metu pirmininkauja Europos Tarybai. Neabejoju, kad ir ateityje tie statiniai bus panaudojami.

Tuo įtikina ir daugybė naujos modernios architektūros statinių, kurie ir šiuo metu statomi Lisabonoje. O kaip vertinate Lisabonos konferencijos organizaciją?

Portugalija yra ES narė senbuvė nuo 1986 m., tad jos pirmininkavimas Europos Tarybai tik patvirtino šios valstybės brandumą. Reikia manyti, kad ir atėjus Lietuvos eilei pirmininkauti, mūsų valstybės institucijos bus tam kaip reikiant pasirėngusios.

Dėkoju už išsamius atsakymus ir komentarus.

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Lisabonos kasdienybės akimirka...

Mykolo Romerio universiteto Strateginio valdymo ir politikos fakulteto Filosofijos katedros vedėją prof. Bronislovą KUZMICKĄ kalbina tos pačios katedros docentas Vytis Valatka.

Globalizacijos padariniai daugiaprasmiai

Tautiškumo, tautinio tapatumo, tautinės savimonės, tautinio tapatumo savimonės klausimus gvildenate jau keletą dešimtmečių. Šiomis temomis esate išleidę daugybę solidžių straipsnių, studijų, monografijų. Ką tik Mykolo Romerio universitetas išleido naujausią jūsų monografiją „Tautos tapatumo savimonė. Lietuvių savimonės bruožai“*. Kuo ši knyga išskirtinė – kas joje nauja palyginti su ankstesniais jūsų tyrinėjimais?

Knygoje kalbama apie moderniosios lietuvių tautos tapatumo savimonę nesileidžiant į LDK laikus. Nagrinėjama išsamiau, įvairesniais aspektais negu ankstesniuose leidiniuose. Pabrėžiama sąmoningumo svarba tapatumo išlaikymui. Tenka girdėti sakant, kad tautos tapatumas – lyg ir prigimtinis dalykas, nulemtas etninės kilmės, kalbos, kultūros, papročių. Be abejonės, tai pamatinės tautos tapatumo duotybės, tačiau jos nekalba pačios savaime. Būtina, kad jos būtų reflektuojamos, taigi įtvirtinamos sąmonės lygmeniu. Savimonė yra neatšiejamas visaverčio tautinio tapatumo atributas. Savimonės sandara sudėtinga – tai ir žinojimas, ir jausmai, ir valia. Galima kalbėti apie įvairius sąmoningumo lygmenis – buitinį, meninį, teorinį ir panašiai. Neabejotina viena – neišsąmoninamas tautinis tapatumas yra nestabilus, lengvai pažeidžiamas. Lietuviams yra gerai žinomas nutautėjimo reiškinys – asmenys, pagal tėvų ir senelių kilmę lietuviai, imdavo save laikyti lenkais – Lietuvos pietryčiuose, vokiečiais – Mažojoje Lietuvoje. Dabar globaliojo atvirumo, kultūrinio reliatyvizmo ir kosmopolitizmo sąlygomis tautinis sąmoningumas itin svarbus kaip vienas iš gyvenimo įprasminimo pamatų.

Savo naujojoje monografijoje taikliai pastebite, kad Lietuva dabar stovi prieš du – europinės integracijos ir globalizacijos – iššūkius. Globalizaciją laikote šių laikų socialiniu reiškiniumi, susilaukiančiu bene daugiausiai prieštarų vertinimų. Kaip Jūs pats vertintumėte šį socialinį reiškinį? Ar globalizacija reiškia neišvengiamą tautinės kultūros ir tapatumo griūtį bei žūtį, ar atvirkščiai – atveria kuo plačiausias erdves lietuviškajai kultūrai ir savimonei įtvirtinti, turtinti bei plėsti?

Globalizacija – neišvengiamas, daugiapasis šiuolaikinio pasaulio reiškinys. Mūsų tautos gyvenime jis pasireiškia daugiausia ekonomiais, kultūriniais aspektais. Dar reikia turėti galvoje nepaprastai sparčią informacinių technologijų sklaidą. Tautiniams, kultūriniais, konfesiniams bei kitokiems tapatumams globalizacijos padariniai gali būti daugiaprasmiai. Apie tai kalbu savo knygoje. Atsiveria labai plačios ryšių ir sąveikų galimybės, atsiranda daugybė išorinių traukos taškų.

* Bronislovas Kuzmickas, *Tautos tapatumo savimonė. Lietuvių savimonės bruožai*, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007.

Mykolo Romerio universiteto Strateginio valdymo ir politikos fakulteto Filosofijos katedros vedėjas profesorius Bronislovas Kuzmickas ir tos pačios katedros docentas Vytis Valatka

Tauta, kaip ir daugelis individų, atsiduria neįprastoje padėtyje, individai naudojami savo laisve, sklaidosi po pasaulį. Tai neabejotina grėsmė, tačiau ji mažėja, jei suvokiame, kad tautos tapatumas yra dinamiškas, nepaliaujamai kuriamas ir papildomas darinys. Atvirumas iš dalies ardo kai kuriuos tradicinius tapatumo įvaizdžius, bet kartu teikia naujų idėjų ir galimybių. Norint, kad vertybių kaita nevirstų jų griūtimi, reikia ieškoti grįžtamųjų ryšių, naujų alternatyvų, priešnuodžių kosmopolitizmui. Atvirumas yra geras tu, kad padeda mūsų tradiciniame tapatumo išvystyti tokių vertingų dalykų, kurių neįžiūrėtume gyvendami uždara. Reikia gebėti kūrybiškai taikytis prie kintančios padėties.

Lietuviškumas – sudėtinė europietiško dalis

Antrasis iššūkis, su kuriuo susiduria šiandieninė Lietuva, – tai europinė integracija. Lietuva jau treji metai yra visateisė Europos Sąjungos narė. Tačiau įstoje į Europos Sąjungą, automatiškai netapome visaverčiais Europos piliečiais. Europinė integracija Lietuvoje vis dar tebevyksta. Tebesiekiamė europietiškos kultūros, mokslo, ekonomikos, politikos, teisėsaugos, europinės pilietinės visuomenės. Į šių tikslų įgyvendinimą savąjį dalį atneša valstybinės institucijos, kultūrinės, visuomeninės, politinės organizacijos, mokymo ir švietimo įstaigos. Kaip Jūsų vadovaujama Mykolo Romerio universiteto Strateginio valdymo ir politikos fakulteto Filosofijos katedra bei joje dėstomos disciplinos prisideda prie Lietuvos europinės integracijos?

Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, įsitraukėme į bendrojo europietiško pilietiško erdvę, vadinasi, formaliai esame europiečiai kaip tos erdvės gyventojai. ES idėjos įgyvendinimo pradžioje buvo sakoma, kad besivienijanti Europa – tautų, kultūrų, kalbų įvairovė, bet ne unifikuotas darinys. Vadinasi, lietuviškumas yra sudėtinė europietiško dalis. Šiuo požiūriu esame tokie pat europiečiai kaip ir vokiečiai, olandai ar italai. Kai kuo gal net pranašesni, nes turime išlaikę daugiau etninių, kultūrinių vertybių ir gėrybių. Tik nuo mūsų pačių, o ne nuo Briuselio, priklauso, kaip išsaugosime savo tautinį kultūrinį savitumą.

Tačiau ES idėjai vis platesniu mastu įsikūnijant, pilietinis ir tau-

Tautinio tapatumo savimonės beieškant

tinis aspektai išsiskiria – pirmumas teikiamas bendrosioms normoms, kurios „abejingos“ tautiškiesiems kultūriniais pradams, jiems neteikiama bent kiek didesnė dėmesio. Kuriais požiūriais dar netapome visaverčiais europiečiais, t. y. ES piliečiais? Tai sritis, kuriose turime smarkiai pasitempti – pilietiškas vietiniu ir nacionaliniu lygmeniu, teisėtvaraka, ekonomika ir bendrasis pragyvenimo lygis. Mąstant apie europietišumą šiais požiūriais, sąmoningai ar ne, turimi galvoje vakarietiški kriterijai. Tam tikras „atsilikimas“, greičiau skirtingumas nuo jų yra būdingas visiems posocialistiniams europiečiams. Kita vertus, atidžiau stebint Vakarų Europos šalių kultūrinį reliatyvizmą, multikultūrizmą, nesugebėjimą integruoti gausių imigrantų, be to, regint, kaip patys europiečiai nuvertina savo tapatumo vertybes, kyla klausimas, ar norime būti tokie „bespalviai“ europiečiai. Dabar šalys ES narės juda integracijos link, bet turėtina galvoje ir kitokio – „išcentrinio“ judėjimo – perspektyva, stiprėja nacionalizmas.

Kuo prisideda Mykolo Romerio universiteto Filosofijos katedra? Mes gerai dėstome filosofines disciplinas, kurių paskirtis – ugdyti studentų mąstymo, formuojančio pasaulėžiūrą, gebėjimus. Mokome į konkrečius dalykus pažvelgti visumos aspektu, suprasti pamatines kultūros idėjas. Toks mąstymas skatina jauno žmogaus kaip asmenybės, kaip aktyvaus piliečio saviugdą.

Bendroji Mykolo Romerio universiteto mokslinių tyrimų kryptis – „Lietuvos valstybė ir socialinis saugumas Europos Sąjungos raidos kontekste“. Ar filosofija kaip humanitarinis mokslas gali svariai prisi-

dėti prie šių problemų tyrimo?

Be abejonės, gali ir prisideda. Bet kuri visuomenės sritis gali būti reflektuojama filosofiniu lygmeniu. Tai ypač svarbu gyvenimui sudėtingėjant, kada individai, bendruomenės ir pati valstybė atsiduria kartais labai skirtingų ir neįprastų veiksmų sandūros lauke. Bet kuri tolesnę perspektyvą turinti veiklos sritis paprastai turi ir savo „filosofiją“. Filosofinis mąstymas padeda nesutrikinti, nepasiklysti, tinkamai numatyti ir pasirinkti.

Siekta mąstymo kokybės

Filosofijos baruose darbuojatės jau kelis dešimtmečius. Tiesiogiai ar netiesiogiai pažįstate keletą lietuvių filosofų kartų: tarpukario nepriklausomybės, sovietų okupacijos, išeivijos bei šiuolaikinės nepriklausomos Lietuvos. Ką galėtumėte pasakyti apie šių skirtingų kartų filosofų tautinio tapatumo savimonę? Kuo ji panaši ir kuo skiriasi?

Klausiame apie skirtingų kartų, skirtingomis aplinkybėmis gyvenusių ir skirtingas galimybes savo pažiūras reikšti turėjusių filosofų tautinę sąmonę. Sudėtingas ir labai platus klausimas. Sunku trumpai ką nors pasakyti. Iš karto reikia atiduoti pagarbą tarpukario fi-

losofai kaip Adomas Jakštas, Stasys Šalkauskis, Pranas Dovydaitis, Antanas Maceina, Vydūnas buvo ne tik lietuviškojo tapatumo savimonės reiškiėjai, bet ir aktyvūs jos kūrėjai. Jie lietuviškąjį sąmoningumą apmąstė visuotinybės aspektais, kūrė lietuvišką kultūros filosofiją, apibrėžė esminius lietuviškojo tapatumo ugdymo matmenis. Tai buvo daroma ne uždaroje vietinėje erdvėje, bet plačiai sąveikaujant su kitų tautų kultūromis Rytuose ir Vakaruose. Buvo kuriama lietuviška ir kartu atvira filosofija, atvirumas buvo suvokiamas kaip būtina tapatumo savikūros, savimonės plėtros sąlyga. Tai suprasti svarbu dabar, kai šiuolaikinis globaliai besiskleidžiantis atvirumas suvokiamas kaip grėsmė tautiniams bei kitokiems tapatumams.

Problemos, kurias gvildeno mirties filosofai, apmąstydami tuometinę kultūrinę, dorovinę, edukologinę tautos būklę, nėra praradusios reikšmės ir dabarties gyvenime. Tai filosofija konceptualiai buvo gana nuosekli ir užbaigta, kuriama vadovaujantis aiškiais vertybinėmis nuostatomis. Nepriklausomybės metų filosofijos tradicija buvo tęsiama išeivijoje, savo pagrindinius veikalus ten parašė Antanas Maceina, jaunesnės kartos filosofas Juozas Girnius.

Sovietų okupacijos metais filosofijos padėtis pasikeitė iš esmės. Ši mokslo disciplina buvo paversyta „ideologinio fronto“ dalimi, turėjo „tarnauti“ totalitarinės valstybės pateisinimui. Materialistinė pasaulėžiūra buvo skelbiama esanti vienintelė teisinga ir visuotinai privaloma. Esminiai filosofinio mąstymo atributai – laisvė ir savarankiškumas – buvo suvaržyti iki minimumo, jei ne visiškai panaikinti. Bet koks tautos tapatumo klausimo kėlimas buvo iš anksto pasmerktas kaip „buržuazinis nacionalizmas“, o tai beveik prilygo politiniam kaltinimui. Nepriklausomybės laikotarpiu šviesuoliai – Pranas Dovydaitis, Kazimieras Ambrozaitis, Pranas Mantvydas, taip pat į Lietuvos kultūrą kūrybiškai integravę Vosylius Sezemanas ir Levas Karsavinas bei daug kitų, dar pirmosios okupacijos metais buvo ištremti į gulagus, daugelis ten ir numarinti.

Kovo 11-osios Nepriklausomybės Akto signatarai. Monografijos „Tautos tapatumo savimonė. Lietuvių savimonės bruožai“ autorius prof. Bronislovas Kuzmickas pasirašo autografą prof. Vytautui Landsbergiui

losofams. Praeito amžiaus pradžioje pradėta kurti lietuviškoji, lietuviškai rašoma profesionalioji filosofija buvo organiškai sparčiai brestančios lietuvių savimonės ap-

Vis dėl to Vilniaus universitete, Filosofijos, sociologijos ir teisės institute, dar vienur kitur filosofija netapo paklusnia režimo rėmėja. Buvo rasta būdų orientuotis ne į oficia-

PROJEKTĄ REMIA LIETUVOS RESPUBLIKA • PROJEKTĄ IŠ DALIES FINANSUOJA EUROPOS SĄJUNGA

NACIONALINIS INTERESAS: atnaujinta Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų doktorantūra ir podaktarinių studijų modelio sukūrimas

Antrus metus vykstantis ir vis labiau išsibėgėjantis projektas ne tik įgyvendina užsibrėžtus tikslus, bet ir numato naujus uždavinius.

Iš visų 154 fakultetų penkiuose Vilniaus universiteto humanitarinių ir socialinių mokslų fakultetuose – Filosofijos, Istorijos, Filologijos, Komunikacijos, Ekonomikos – bei Tarptautinių santykių institute – priimtų doktorantų, 123 pasirinko vieną ar kelis kursus iš daugiadalinio humanitarinių ir socialinių mokslų doktorantūros kursų sąvado. Šiuose naujuose kursuose pristatoma Vilniaus universitete, Vytauto Didžiojo universitete ir Lietuvių kalbos institute tyrinėjama humanitarinių ir socialinių mokslų problematika, kuri projekto metu buvo tikslingai atnaujinta siekiant stiprinti Lietuvos nacionalinį tapatumą globalizacijos sąlygomis.

Tokiu būdu rinkdamiesi šiuos kursus ir klausydami jų, doktorantai turi galimybę stiprinti jų pačių keliamos problematikos bendrumą ir aktualumą Lietuvos visuomenės bei valstybės šiuolaikiniam gyvenimui.

Projekto metu atlikta Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų (HSM) dėstytojų ir doktorantūros apklausa parodė, kad doktorantūros lygį šio projekto vykdymo pradžioje respondentai daugiausiai

vertino kaip patenkinamą (53 proc.) arba gerą (40 proc.), o jau projekto metu parengtų kursų kompetencijos lygį vertino kaip gerą (57 proc.). Respondentai pabrėžė didelį (36 proc.) ir labai didelį (51 proc.) tarptautinių stažuotčių poreikį; taip pat išreiškė didelę (36 proc.) ir labai didelę (40 proc.) reikmę dalyvauti tarptautiniuose renginiuose bei projektuose. Didžiausia Lietuvos HSM doktorantūros silpnė respondentai įvardijo finansavimo trūkumą (83 proc.), o stiprybę – mokslinės kompetencijos lygį (59 proc.).

Greta Lietuvos HSM doktorantūros atnaujinimo projekto rėmuose toliau kuriamas podaktarinių studijų modelis. Projekto dalyviai lankėsi užsienio universitetuose, ten susipažino su jų podaktarinių studijų modelio praktika bei parengė išsamius pasiūlymus Lietuvos HSM podaktarinių studijų modeliui sukurti. Projekto dalyviai aplankė Londono (Jungtinė Karalystė), Gioteborgo (Švedija) universitetą ir Konstanco (Vokietija) universitetus, Europos universiteto institutą (Italija).

Doc. dr. Natalija Arlauskaitė taip apibendrino praktinę sukaupus patirties išėigą: „Valstybės lygmeniu būtų ypač svarbu daryti įtaką suvokimui, kad humanitariniai ir sociali-

niai mokslai apskritai yra Lietuvos nacionalinis interesas, kuriam užtikrinti reikalinga ne tiek lėšų paskirstymo (vertikali) sistema, kiek mokslų skatinančių decentralizuotų priemonių programa.“

Lietuvos HSM dėstytojai ir doktorantai taip pat atsakė į anketos „podaktarinių humanitarinių ir socialinių mokslų studijų reikmė, pobūdis ir principai“ klausimus. Šių studijų reikalingumą respondentai nurodė kaip didelį (57 proc.) ir itin didelį (39 proc.). Daugumos nuomone, šių studijų pobūdis turėtų būti mišrus (65 proc.), t. y. sujungiantis mokslinę tiriamąją ir pedagoginę veiklą. Studijų trukmė 2–3 metai (37 proc.) arba 1–2 metai (32 proc.). Būsimieji podaktarantai tikisi gauti deramą atlyginimą, kuris jiems leistų kokybiškai vykdyti išsikelstus akademinis uždavinius: 2 tūkst. Lt per mėnesį (33 proc.) arba 3 tūkst. Lt per mėnesį (27 proc.).

Šiuo metu vykdomas projektas akivaizdžiai įrodo podaktarinių studijų reikalingumą siekiant sukurti aukšto lygio Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų profesūros ugdymo sistemą, o tuo pačiu ir stiprinti studijų kokybę pagrindiniuose Lietuvos universitetuose.

lią ideologiją, bet į tikrąją filosofiją. Tai reiškė, kad pirmiausia buvo siekiama mąstymo kokybės – stengiantis mintis dėstyti ne deklaratyviai, bet nuosekliai argumentuojant. O taip mąstant ir dėstant, net pati marksistinė teorija galėdavo virsti sovietinės ideologijos priešnuodžiu. Juo labiau, kad aspirantams, jauniems dėstytojams nebuvo trukdoma laisvai rinktis mokslinio darbo temas, įskaitant ir šiuolaikinių užsienio filosofų „buržuazines“, „idealistines“ koncepcijas. Kelių žmonių iniciatyva buvo rengiama ir leidžiama verstinė klasikinė filosofinė literatūra – *Filosofijos istorijos chrestomatija* (spėta išleisti penki tomai), XX amžiaus užsienio estetikos ir etikos antologijos, serija *Filosofijos istorijos barai* ir kt. Tie leidiniai buvo leidžiami dabar neįmanomais 15–20 tūkst. egzempliorių tiražais ir tuoj pat išperkami. Savotiškas, iš šalies sunkiai suprantamas fenomenas. Tad tautinis sąmoningumas buvo ugdomas netiesiogiai – publikuojant kultūros požiūriu reikšmingus tekstus. Apie tuometinių filosofų tautinę savimonę iškalbingai byloja faktas, jog šeši filosofai buvo Sąjūdžio Inicijatyvinės grupės nariai, o keturi iš jų – Kovo 11-osios Nepriklausomybės Akto signatarai.

Dabartiniai Lietuvos filosofai tautinio tapatumo savikūros požiūriu neprilygsta minėtiems tarpukario filosofams, nors kitokios tematikos srityse yra rašomi originalūs, profesionalūs darbai, labai daug reikšmingų veikalų verčiama į lietuvių kalbą. Tačiau dalis jaunesnių filosofų tik imituoja savarankišką mąstymą, o atidžiau pasisiūriėjus – tik paviršutiniškai žaidžia terminais.

Saviplaka – nusilpusio tautinio sąmoningumo apraiška

Esate žinomas ne tik kaip mokslo žmogus. Jau keletą dešimtmečių aktyviai dalyvaujate įvairioje visuomeninėje ir politinėje veikloje. Priklausote vienai didžiausių Lietuvos politinių partijų – Tėvynės Sąjungai. Gerai pažįstate įvairių kartų Lietuvos politikus. Kaip galėtumėte įvertinti jų tautinio tapatumo savimonę? Kurios kartos politikų ji yra stipresnė, turtingesnė?

Apie politikų tautinę savimonę sunku pasakyti ką nors tikro, jei norime skirti tai, kas rašoma partijų programose, ir tai, kas daroma realiai. Į partijų programas galima žvelgti kaip į tam tikrus visuomenės ir valstybės plėtros modelius, kuriuose atitinkamai – „kairiau“, „dešiniau“ ar kaip kitaip – artikuliuojamas ir tautiškas. Kadangi mūsų partijų tapatumas gana kontraversiškas, jų programos daug kuo panašios, kai kuriais atvejais tarsi vienų nuo kitų „nusižiūrėtos“, be to, kai kurių partijų pavadinimai ir tikrasis jų veiklos turinys mažai ką turi bendro, lieka neaišku, kokiais duomenimis turėtume remtis. Apie ištikimybę tautai, Tėvynei, dorovei ir kitiems „aukštesniams“ dalykams bene garsiausiai kalba įvairaus plauko politiniai avantiūristai bei populistai, praktiškai jie savo partijas paverčia „grupės draugų“ UAB. Tad spręsti, kiek kuri partija yra „tautiška“, gana sudėtinga ar net beprasmiška. Tik Lietuvos tautininkų partijos tapatumo pamatinė vertybė yra tautiškas, tačiau ši partija jungiasi su Tėvynės Sąjunga. Tikėkimės, tai sustiprins pastarosios tautiškąjį kryptingumą.

Savo naujojoje monografijoje diagnozujete sunkią šiuolaikinę lietuvių

tautinę savimonę būklę. Kaip prognozuotumėte lietuvių tautinio tapatumo savimonės ateitį? Gal netikėjimas ir nihilizmas – neatskiriami mūsų tautinės savimonės bei valstybinės nepriklausomybės atributai?

Nemanau, kad tai būdingas mūsų tautos bruožas, nors akivaizdus tautiečių polinkis į perdėtą savikritiškumą ir saviplaką. Greičiau tai nusilpusio tautinio sąmoningumo apraiška, iš kurio plaukia ir žema pilietinė savimonė. Atgimimo laikotarpiu žmonėms netrūko pilietinės drąsos bei tikėjimo, pagrindinis tikslas – atkurti nepriklausomybę – buvo pasiektas. Bet, pakilimui atslūgus, išryškėjo okupacijos metais daugelio žmonių sąmonėje susiformavę neigiami bruožai. Tai vienpusiškas medžiaginių gėrybių siekis, dabartinėmis sąlygomis modifikuojamas grobstymo formomis. Kita tokios orientacijos pusė – iš žmonių elgesio bemaž išnykę idealieji motyvai, dėl to nusilpęs dvasinis atsparumas, pablogėjusi dvasinė visuomenės būklė. Gyvenimo nepritekliai neišvengiamai veikia žmonių nuotaikas, tačiau negatyvios reakcijos, nuolatinis nepasitenkinimas ir inkštymas dažnai būna neadekvatūs realioms sunkumams. Savo laiku neigiamai vertinę svetimą valstybę, daug kas į savąją pradėjo žiūrėti kaip į svetimą. Klystume, galvodami, kad negatyviais sąmoningumo bruožais pasižymi tik lietuviai. Tai, kaip ir demografinis nuosmukis, būdingas visoms panašaus istorinio likimo šalims. Su tautiečių negatyvizmu reikia paprasčiausiai sugyventi, nekreipti į jį dėmesio. Manau, kad tai pamažu „išeis iš mados“. Nepaisant mažesnių ar didesnių blygybių, gyvenime turi vyrauti teigiama nuostata.

Acū už pokalbį.

KLAIPĖDOS KOLEGIJOS PEDAGOGIKOS FAKULTETO KULTŪRINĖS VEIKLOS VADYBOS KATEDRA

kviečia dalyvauti tarpdisciplininėje mokslinėje-praktinėje konferencijoje „ETNINĖS KULTŪROS TRADICIJŲ TĖSTINUMAS IR IŠŠŪKIAI ŠIUOLAIKINĖJE VISUOMENĖJE“, kuri įvyks 2008 m. kovo 28 d. (penktadienį) 10 val. Klaipėdos kolegijos Pedagogikos fakulteto (S. Dariaus ir S. Girėno g. 8, LT-92254, Klaipėda) patalpose.

Konferencijos tikslai: remiantis Lietuvos etninės kultūros tyrinėtojų, istorikų, kultūros vadybininkų, muziejininkų ir kt. kultūros sričių profesionalų bei praktikų sukaupta patirtimi atskleisti etninės ir šiuolaikinės kultūrų sankirtas, jų raiškos formas šių dienų Lietuvoje bei apibrėžti etninės kultūros išsaugojimo problemas, tradicijų plėtrą ir ateities perspektyvas.

Konferencijos temos:

- Etninė kultūra ir globalizacijos iššūkiai.
- Tradicinės kultūros raiškos formos modernioje visuomenėje.
- Etninės kultūros elementai „pop“ kultūroje.
- Etninės kultūros renginių ir švenčių organizavimo specifika.
- Tradicinio ir modernaus meno pritaikymo galimybės kultūrinėse – edukacinėse programose.
- Etninės kultūros plėtros valstybinė politika ir jos įgyvendinimo galimybės.

Norinčiuosius dalyvauti prašome užpildyti dalyvio konferencijos anketą (šią rasite interneto tinklalapyje: www.klk.lt naujienų skiltyje) ir ją **atsiųsti** el. p. andezika.lapinskiene@gmail.com; puk@klaipeda.balt.net **ne vėliau kaip iki 2008 m. sausio 15 d.**

Išsamesnę informaciją apie konferenciją galite rasti interneto tinklalapyje: www.klk.lt arba kreipiantis tel. (+370 46) 402 137; (+370 657) 82887, el. p. andezika.lapinskiene@gmail.com; puk@klaipeda.balt.net.

LIEUVOS ŽEMĖS ŪKIO UNIVERSITETO ŽEMĖS ŪKIO INŽINERIJOS INSTITUTAS

SKELBIA VIEŠĄ KONKURSAŲ INSTITUTO DIREKTORIAUS PAREIGAS UŽIMTI

Konkursas organizuojamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2003 m. spalio 14 d. įsakymu Nr. ISAK-1421. Konkurse gali dalyvauti pretendentai:

- mokslininkai, įgiję daktaro arba habilituoto daktaro mokslo laipsnį technologijos mokslo srityse, mechanikos inžinerijos arba aplinkos inžinerijos ir kraštotvarkos bei energetikos ir termoinžinerijos kryptyse;
- turintys ne mažesnę kaip 5 metų mokslininko stažą, administracinio darbo patirtį ir kvalifikaciją, atitinkančią ne mažesnius kaip institute nustatytus reikalavimus vyresniojo mokslo darbuotojo atestavimui per kadenciją;
- turi būti susipažinę su mokslinių tyrimo įstaigų veiklos organizavimu, finansavimu, darbo teisinius santykius reglamentuojančiais Lietuvos respublikos įstatymais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais ir kitais teisės aktais.

Pretendento privalumai:

- dalyvavimas tarptautinėse konferencijose ir seminaruose, mokslinių publikacijų skelbimas leidiniuose, įtrauktuose į ISI bazės pagrindinių leidinių sąrašą arba referuotuose duomenų bazėse *ISI Proceedings*;
- pedagoginio darbo patirtis;
- narystė tarptautinėse mokslinėse organizacijose, bendradarbiavimo patirtis su tarptautinėmis institucijomis;
- dalyvavimo rengiant ir įgyvendinant mokslo ir tarptautinius projektus patirtis.

Per vieną mėnesį nuo konkurso paskelbimo spaudoje dienos, įskaitant paskelbimo spaudoje dieną, pretendentai privalo pateikti:

- prašymą dalyvauti konkurse;
- asmens tapatybę, pilietybę ir amžių patvirtinančią dokumentą ir jo kopiją;
- mokslo laipsnį liudijantį dokumentą ir jo kopiją;
- valstybinio socialinio draudimo pažymėjimą ir jo kopiją;
- trumpą gyvenimo ir mokslinės veiklos aprašymą;
- instituto veiklos plano projektą;
- mokslinių darbų sąrašą;
- kitus papildomus dokumentus, leidžiančius objektyviai įvertinti pretendento kvalifikaciją.

Pretendentai dokumentus gali siųsti registruotu laišku arba pateikti asmeniškai instituto moksliniam sekretoriui adresu: LŽŪU Žemės ūkio inžinerijos institutas, Instituto g. 20, Raudondvaris, 54132 Kauno r.

Informacija teikiama telefonu (8 ~ 37) 449 556, (8 ~ 37) 549 366 arba el. paštu institutas@mei.lt

KTU profesorius Povilas Vanagas – visuotinės kokybės vadybos flagmanas

Anyškčių kraštas mūsų tautai padovanojo ne vieną iškilų asmenį. Tarp jų – socialinių mokslų daktaras Povilas VANAGAS – KTU Ekonomikos ir vadybos fakulteto profesorius. Greitai sukaks 50 metų, kai jaunuolis iš Navariškių (Anyškčių r.) pravėrė Kauno politechnikos instituto (KPI) duris. Po studijų šis institutas, o vėliau Kauno technologijos universitetas tapo vienintele jo darbovieta.

Prof. P. Vanago veiklą galima skirstyti į du etapus. Iki 1990 m. jis savo dėmesį sutelkė darbo organizavimo ir normavimo srityje. Baigęs aspirantūrą Leningrado (dabar – Sankt Peterburgo) P. Toljačio inžinerinės ekonomikos institute, apgynė daktaro disertaciją tema *Darbo pasidalijimo optimizavimas mašinų gamybos įmonėse (revolverinių staklių ir tekinimo automatų derinimo darbų pavyzdžiu)*. Greitai tapo docentu, buvo išrinktas Darbo organizavimo katedros vedėju. Darbščiam ir kūrybingam mokslininkui 1989 m. suteiktas profesoriaus pedagoginis vardas. Vėliau P. Vanago strateginė įžvalga nukrypo į visuotinės kokybės vadybos problemas. 1994 m. jis tapo tarptautinio TEMPUS (PHARE) projekto *Harmoningoji plėtra ir aplinka* koordinatoriumi. Svarbiausias projekto rezultatas – KTU Ekonomikos ir vadybos fakultete 1995 m. vasario 1 d. įrengtas Visuotinės kokybės vadybos centras. Jo pagrindu 1997 m. lapkričio 15 d. įkurta Kokybės vadybos katedra. Be minėto ES finansuojamo projekto *Harmoningoji plėtra ir aplinka* profesorius vadovavo ar koordinavo projektus *Kokybės vadyba per universitetus į įmones*, *Verslo pagrindų mokymo programa, remiantis Europos kokybės vadybos fondo verslo tobulumo modeliu*, *Paramos pradedantiems verslininkams programos įgyvendinimas Alytaus apskrityje*. Jam vadovaujant parengta *Kokybės vadybos metodų taikymo Lietuvos viešojo administravimo institucijose galimybių studija* ir nemažai kitų darbų.

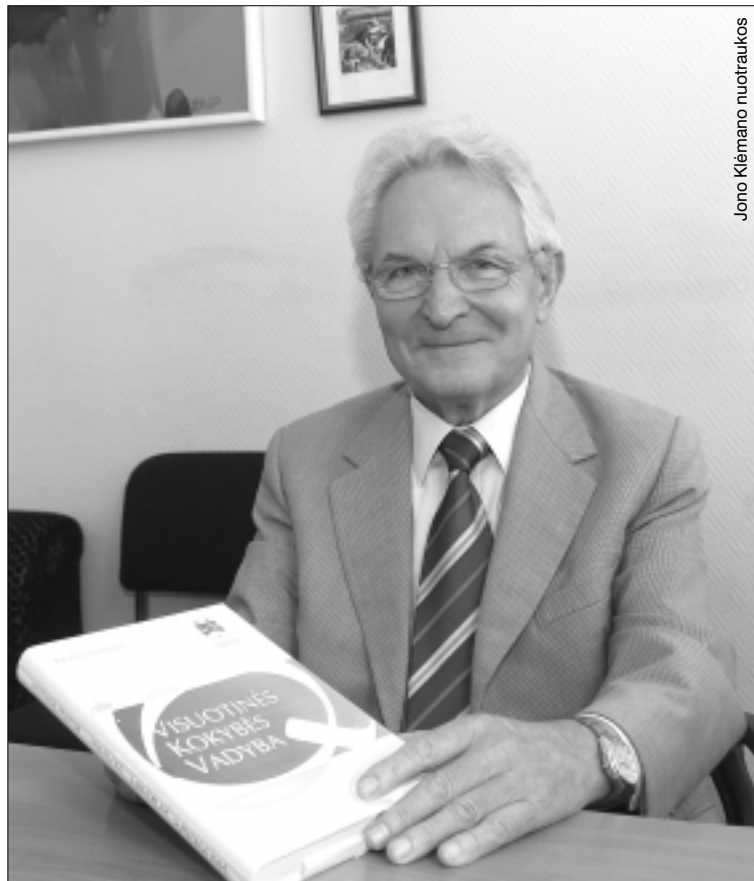
Konkurencingumo didinimo pagrindas – visuotinės kokybės vadyba

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, mokslininkams plačiai atsivėrė naujos galimybės perimti Vakarų šalių patirtį. Prof. P. Vanagas susidomėjo pasaulyje palyginti nauju dalyku – visuotinės kokybės vadyba. „Jos atsiradimą lėmė konkurencinė kova, kai per ketvirtį amžiaus po Antrojo pasaulinio karo (1950–1975 m.) Japonijos verslininkai sugebėjo pavyti ir aplenkė JAV bei Vakarų Europos verslininkus pagal produktų kokybę bei produktyvumo lygį. Siekdami susigrąžinti prarastas pozicijas pasaulinėje rinkoje, Amerikos ir Europos mokslininkai sukūrė bei tobulino šiuolaikinius visuotinės kokybės vadybos metodus. Jie greitai rado savo vietą mūsų žemyno pramonėje ir paslaugų sferoje“, – pasakojo profesorius. Jis pirmasis šalyje pradėjo skaityti visuotinės kokybės vadybos paskaitas Kauno technologijos ir Vytauto Didžiojo universitetuose, aktyviai įsitraukė į visuotinės kokybės vadybos įgyvendinimo metodologijos problemų analizę.

P. Vanagai buvo patikėtos Nacionalinės kokybės programos rengimo mokslinio vadovo pareigos. Jis parengė Lietuvos kokybės viziją, kokybės politiką,

programos struktūrą. Taip pat šis mokslininkas ir puikus organizatorius kartu su kolegomis 2001 m. įkūrė Lietuvos kokybės vadybos asociaciją (LKVA), kuri dabar yra Europos kokybės organizacijos narė. „Esu šios asociacijos prezidentas nuo jos įkūrimo. Parengiau asociacijos misiją, viziją, suformulavau strateginius tikslus ir uždavinius“, – prisimena profesorius. Jo nuomone, norint išlikti globalioje rinkoje, būtina kelti šalies verslininkų ir kitų sričių darbuotojų visuotinės kokybės vadybos išmanymo lygį, o jis mūsų šalyje dar gana žemas. Todėl rengiamas organizacijų vadovų ir specialistų profesijos tobulinimas pagal šias praktinio mokymo programas. Įmonės aukščiausio lygio vadovams rengiami pokalbiai apie visuotinės kokybės vadybos metodologiją, ja pagrįsto Europos kokybės vadybos fondo tobulumo modelio naudą ir įgyvendinimo būdus.

Nors jau apie dešimt metų rengiami kokybės vadybos specializacijos magistrantai, tačiau organizacijose kokybės vadybos labai stokoja. Todėl daug naudos duoda visų įmonės lygių darbuotojų praktinis mokymas įsisavinti ir įgyvendinti visuotinės kokybės vadybą bei Europos kokybės vadybos fondo tobulumo modelį, kad įmonė iš esmės pagerintų savo veiklos kokybę, galėtų dalyvauti Europos kokybės apdovanojimų konkursuose. P. Vanagas nemažai pastangų įdėjo organizuo-

Kandidatas 2007 m. Lietuvos mokslo premijai KTU profesorius Povilas Vanagas su pripažinimo sulaukusių savo vadovėliu „Visuotinė kokybės vadyba“

pasaulyje remiantis pažangiausia kokybės vadybos teorija ir praktika, skleisti ir aiškinti Europos Sąjungos ir Lietuvos Nacionalinę kokybės politiką bei programą, kad kokybė pamažu taptų kiekvieno

operavimas mašinų gamybos įmonėse: *optimizavimo teorija ir metodai*. Be to, profesorius yra monografijos *Veiklos kompleksinio vertinimo sistema: sudarymo teorija ir metodai* bendraautorius. Už vadovėlio *Pramonės įmonių vadyba* antrąją laidą (2000 m.) kartu su bendraautoriais 2004 m. aukštojo mokslo vadovėlių konkurse P. Vanagas apdovanotas trečiaja premija. Beje, vieno geriausių šalyje *Visuotinės kokybės vadybos* vadovėlio autorius leidyklos *Technologija* organizuotame konkurse už šią knygą 2005 m. pelnė trečios vietos apdovanojimą. 2004 m. P. Vanagas apdovanotas ordino *Už nuopelnus Lietuvai* Riterio kryžiumi.

Ypatingo susidomėjimo sulaukė 2006 m. išleistas P. Vanago vadovėlis *Visuotinės kokybės*

vadyba. Knyga skirta universitetų ir kitų aukštųjų mokyklų studentams, kuriems dėstomas minėtas modulis. Medžiaga yra pagrįsta nuorodomis į mokslinius šaltinius. Bibliografijos sąrašas yra 173 moksliniai straipsniai ir knygos. Tarp jų – 3 knygos ir 18 straipsnių, parašytų vadovėlio autoriaus, jo vadovaujamų doktorantų arba kartu su jaunais socialinių mokslų daktarais.

Profesoriui vadovaujant parengtos ir apgintos septynios daktaro disertacijos (keturios iš jų – pagal visuotinės kokybės vadybos mokslo tematiką). Dr. Nida Paulauskaitė analizavo organizacijos kultūros keitimą įgyvendinant visuotinės kokybės vadybą, o dr. Giedrė Slatkevičienės darbo tema – *Veiklos kokybės kom-*

pleksinio vertinimo sistema. Puikiai įvertintas dr. Šarūno Abramavičiaus darbas *Standartizuotų kokybės sistemų ir visuotinės kokybės vadybos integravimas organizacinės kultūros aspektu*. Neseniai mokslų daktare tapo Dalia Susnienė, apgynusi disertaciją tema *Suinteresuotųjų šalių poreikių tenkinimo prielaidos organizacijų vadyboje (viešojo transporto pavyzdžiu)*. Tad knyga *Visuotinės kokybės vadyba* labiau primena monografiją, o ne tradicinį vadovėlį. Studijuodami pateiktą informaciją skaitytojai turi galimybę išsiginčyti šios vadybos srities mokslo laimėjimų lygį ir problemas, kurias dar reikės išspręsti. Tuo šis vadovėlis išsiskiria iš kitose šalyse išleistų panašių knygų.

Kaip organizuoti visuotinės kokybės vadybos įgyvendinimą

Vadovėlyje gvildinama visuotinės kokybės vadybos esmė, raida ir sudedamosios dalys, t. y. vartotojų ir kitų įmonės veikla suinteresuotų juridinių ir fizinių asmenų poreikių patenkinimo, nuolatinio tobulinimo, visuotinio dalyvavimo, visuotinės kokybės vadybos įgyvendinimo infrastruktūros sudarymo ir kiti metodiniai klausimai.

P. Vanagas visuotinės kokybės vadybos įgyvendinimą rekomenduoja pradėti nuo Japonijoje sukurtą racionalaus darbo organizavimo 5S metodų. Japonų mokslininkas Takaši Osada (Takashi Osada) XX a. devintojo dešimtmečio pradžioje išplėtojo 5S koncepciją (ją apibūdina penki japonų kalbos žodžiai: *seiri* (struktūrizuoti-organizuoti), *seiton* (sistematuoti, t. y. tvarkingumas), *seiso* (valyti), *seiketsu* (standartizuoti) ir *shitsuke* (drausmė)). Šie penki principai organizacijoje padeda nustatyti ir užtikrinti į kokybę orientuotą aplinką. 5S principai padeda gerinti ne tik darbo vietą, aplinką, bet ir mąstymo procesus. Minėti principai – pagrindinė prielaida didesniai organizacijoje vykstančių procesų veiksmingumui pasiekti, gaminti geresnės kokybės prekes bei teikti geresnes paslaugas, – įsitikinęs KTU profesorius P. Vanagas.

Knygoje *Visuotinės kokybės vadyba* toliau nagrinėjami visuotinės kokybės vadybos įgyvendinimo principai, parengiamieji darbai, fazės ir asmeninės visuotinės kokybės vadybos įgyvendinimo klausimai. Ypač daug dėmesio skiriama tarptautinių ISO 9000 kokybės vadybos šeimos standartų sistemos integracijos su kitomis vadybos sistemomis. Vadovėlyje nagrinėjami metodai, kaip sukurti ir įgyvendinti kokybės vadybos sistemas pagal ISO 9000 standarto reikalavimus, kad šios sistemos taptų visuotinės kokybės vadybos įgyvendinimo pamatu. Vadovėlio autoriaus ir kitų Kokybės vadybos katedros darbuotojų atliktų mokslinių tyrimų rezultatai panaudoti šiems metodams pagrįsti.

Vadovėlyje gausu pavyzdžių iš gerą visuotinės kokybės vadybos įgyvendinimo patirtį turinčių šalių (pirmiausia JAV) praktikos. „Mūsų šalyje tokios patirties dar stokoja, nes Lietuvos verslininkų kokybės vadybos išmanymas yra grindžiamas ISO 9000 kokybės vadybos standartais, o ne visuotinės kokybės vadybos lygmeniu“, – pabrėžė kandidatas 2007 m. Lietuvos mokslo premijai KTU profesorius Povilas Vanagas.

Dr. Vilius Misevičius

Malonus apdovanojimas iš KTU rektoriaus prof. Raimundo Šiaučiūno rankų

damas praktinį mokymą vadovų ir specialistų įmonių, kurios ketina dalyvauti konkurse Lietuvos Nacionaliniam kokybės prizui laimėti, taip pat siekiančių sukurti sistemą, skatinančią gerinti kompetenciją, siekti geriausios darbo kokybės, punktualumo, visapusiškai gero požiūrio į darbą, bendradarbius ir pačią firmą. Taip pat KTU mokslininkai rengia praktinio mokymo seminarus ir konsultacijas specialistams organizacijų, siekiančių parengti ir įgyvendinti kokybės sistemas pagal ISO 9000:2000 šeimos standartus.

Lietuvos kokybės vadybos asociacijos prezidentas pažymėjo šiuos LKVA misijos teiginius: „gerinti ūkio subjektų konkurencingumą Lietuvoje, Europoje ir visame

Lietuvos piliečio svarbiausiu mąstymo ir veiklos bruožu, kad visuose ekonomikos sistemos sektoriuose veiklos kokybės lygis pakiltų iki pasaulinio kokybės lygio.“ P. Vanagas yra ne tik šios asociacijos prezidentas ir KTU atstovas joje, bet ir Amerikos kokybės asociacijos draugijos narys bei šios organizacijos atstovas Lietuvoje.

KTU profesoriaus knygos tarp geriausiųjų šalyje

Prof. P. Vanagas – daugelio knygų autorius. Jis parašė vadovėlius *Darbo normavimas pramonėje* ir *Darbo mokslinis organizavimas*, monografiją *Darbo pasidalijimas ir ko-*

Atkelta iš 4 p.

Nustebau dėl šio rezultato. Cituojamumas, matyt, yra pamatinis mokslo vertinimo ir svarbos kriterijus.

ML. J. Kulio pastebėjimas vertas apmąstymo. Kartu provokuoja paklausti: kaip gerbiamiesiems atrodo, ar tas cituojamumas nepriklauso ir nuo šalies, kurioje mokslininkas dirba? Pagaliau ar neturi įtakos, kokioje universitete, kokioje laboratorijoje atliekami tyrimai, kas yra darbo vadovas ir daugybė kitų dalykų?

R. Meškys. Mokslas yra tarptautinė veikla, o Lietuvoje ligi šiol tai ne visai suprantama. Kai gamini baldus ar maisto produktus, tai su viso pasaulio gamintojais konkuruoti netenka, nes čia gamintojas turi ir savo rinką. O kai skelbi savo mokslo darbą, konkuruoji su viso pasaulio tos srities tyrinėtojaus. Nesvarbu, kur tyrėjas dirba – Japonijoje, Lietuvoje ar JAV. Tai baisi konkurencija, nes norint išspausdinti savo darbą išties gerame žurnale, tenka atlaikyti didžiulę konkurenciją pasauliniu mastu. Todėl mokslinė veikla yra absoliučiai tarptautinė. Iš savo patirties galiu pasakyti, kad kai Bayer bendrovei kūrėme fermentus, tai kas dieną atidarydavome tinklalapį, kuriame registruojami patentai, ir žiūrėdavome, ar mūsų kas neaplenkė. Lemdavo savaitės, net viena kita diena. Nuo to priklausydavo paskelbto straipsnio prioritetas ar patento likimas.

Kai nėra kompetentingos mokslo vadybos

S. Butėnas. Todėl man ir įdomu būtų išgirsti, ar nekenkiama sau, kai kuriami žurnalai, kuriuos skaitys labai ribotas skaitytojų kiekis ir tai tik savo šalyje. Juk tie žurnalai beveik neprieinami pasaulio skaitytojams. Tokiame žurnale paskelbti straipsniai retai bus cituojami tarptautinėje spaudoje. Tačiau „prasiimušti“ į plačią žinomus žurnalus išties labai sunku.

ML. Kaip išspręsti šį prieštaravimą?

S. Butėnas. Nesakau, kad iš karto reikia taikyti į aukščiausio lygio žurnalus. Tačiau kurti žurnalus, kuriuos skaitys nedaug skaitytojų – tai aklikelis.

ML. Išėitis – virtuali erdvė, kurioje galima talpinti mokslinius straipsnius.

S. Butėnas. Galima talpinti. Tokie virtualūs žurnalai kuriami, bet problema štai kokia. Pirašoma labai daug straipsnių, man pačiam ir kolegoms tenka daug jų recenzuoti. Svarbiausia taisyklė: į spaudą patenka tik tie straipsniai, kuriuos gerai įvertino 2–3 tos srities specialistai. Jeigu bus leidžiama spausdinti viską, kas parašoma, tai gali būti daug bėdos. Specialistai atsirinks, kas jiems reikalinga, bet pradedantys tyrinėtojai gali būti suklaidinti. Tuo ir pavojinga virtuali erdvė, į kurią gali patekti bet kokie rašiniai.

V. Laurinavičius. Kai kurios čia aptariamos problemos gali būti ne visai suprantamos užsienyje dirbantiems kolegoms. Tos problemos kyla iš to, kad Lietuvoje nėra kompetentingos mokslo vadybos. Todėl ir mėginama ieškoti kriterijų, kurie padėtų įvertinti, koks yra geras ir koks blogas straipsnis. Kadangi nėra gilaus supratimo, tai mėginama kurti tuos kriterijus. Tie, kurie moksle silpni, visokiais būdais bando įtikinti sprendimus priimančias institucijas,

deja, dažnai nekompetentingas, kad reikia steigti lietuviškus žurnaliukus, kuriuose publikuosis ir skaičiuos publikacijas. Tai būsiąs mokslingumo įrodymas. Vakaruose to jau seniai nebėra, nežinau ar kada buvo. Ten labai aiškūs kriterijai: jeigu esi ko nors vertas moksle, tai sugebėsi savo straipsnius atspausdinti geruose pasaulio žurnaluose. Jeigu tie straips-

Gedimino Zemlicko nuotrauka

Akad. Juozas Kulys dalijasi prisiminimais apie Biochemijos instituto veiklą savo vadovavimo laikotarpiu

Biochemijos mokslo iššūkių akivaizdoje (2)

niai ko nors verti, tai pasaulis tikrai pastebės ir tai atsispindės citavimo indekse. Lyg ir labai paprasta, tačiau Lietuvoje daug kam toks požiūris atrodo visai nepriimtinas.

ML. O kaip visa tai, apie ką diskutuojame, atrodo vertinant iš Mančesterio varpinių?

N. Malys. Manau, kad reikia siekti tam tikro balanso. Kiekviena šalis stengiasi turėti savo mokslo žurnalus, jeigu tik pajėgia juos išlaikyti. Lietuviškų žurnalų problema ta, kad jie platesniam pasauliui nepasiekiami ir nematomi (pavyzdžiui, žurnalas *Biologija* nepasiekiamas ir

sienio mokslininkai. Taip jis galėtų įgyti platesnį tarptautinį statusą. Kad ir kokią užsienio šalį minėtume, visos jos turi ir stengiasi išlaikyti savo mokslinius žurnalus. Kai kurie iš jų tampa labai gerai. Tad nieko nesūlyčiau lengva ranka nubraukti. Lietuvoje leidžiamas mokslo žurnalas reikėtų arba plačiau reklamuoti, arba mažinti jų skaičių.

ML. Gal kai kuriuos tų žurnalų būtų galima drąsiau jungti?

N. Malys. Ne visada lengva sujungti. Gal botaniką ir biologiją galima susieti, taip pat kai kuriuos technologinius žurnalus, bet kiekvienu atveju reiktų veikti atsargiai, nes tai gali būti konkrečios institucijos reikalas. Jeigu sugebame rasti finansavimą ir pavyksta žurnalą pareklamuoti, tai visai neblogai.

Citujamas autorius, o ne straipsnio kalba

S. Butėnas. Turėtume siekti žurnalus ne mažinti ar jungti, bet padaryti juos matomus pasaulyje. Kad tos srities mokslas nevirtų savo paties sultyse. Kartais pagal asmenines pažin-

žurnalas iš valstybės negauna viso jo leidybai reikalingo finansavimo. Pavyzdžiui, 10 spaudos lankų žurnalo leidybai gaunama lėšų iš valstybės, toliau leidėjai turi verstis savo išgalėmis. Yra reikalavimas: kokios apimtys turi būti žurnalas ir kad jame spausdinami straipsniai būtų tarptautinėse informacinėse bazėse, taigi būtų cituojami.

Tai štai 12 tokių žurnalų leidžiama Lietuvos MA sistemoje pagal periodinės leidybos programą. Iš jų – 3 žurnalai iš humanitarinių ir socialinių mokslo sričių, 9 žurnalai yra skirti fizikos, biomedicinos ir technologijų mokslams. Visų šių žurnalų straipsniai yra lengvai pasiekiami – bene nuo 2000 m. skelbiami ir internete.

Geras straipsnis nepažūna

Dr. Andrius Kazlauskas skaito pranešimą „Kaip valdomas kraujagyslių augimas“

ML. Vadinasi, sklaida pakankama, ir nereikėtų sielotis, kad mūsų moksliniai žurnalai menkai žinomi, skaitytoms sunkiai prieinami ir panašiai.

R. Meškys. Kai Bayer bendrovės atstovai svarstė, su kuo užmegzti ryšį, ir rengėsi atvažiuoti į Biochemijos institutą, laiške mums rašė: „Žinome, kad dirbate mums rūpimoje srityje.“ Klausiau, iš kur žinote, nes mes iš tos srities tarptautinėje spaudoje dar nebuvome spausdinę straipsnių. Pasirodo, Bayer atstovai

tuvoje spausdinami žurnalai gali turėti vertę tarptautiniam mokslui. Suvokiau ir kitą dalyką: tuos straipsnius reikia parengti labai tvarkingai, korektiškai. Yra buvę atvejų, kai Lietuvoje buvo išspausdinti straipsniai, kuriuose mūsų protuoliai mėgino pakartoti kitose šalyse gautus rezultatus, manydami, kad niekas kitose šalyse mūsų vietinės spaudos neskaitys. Iš užsienio tuoj pat pasigirdo reakcija.

V. Razumas. Paprastas pavyzdys: žurnalas *Chemija*, kurio leidybą kuruoja Lietuvos MA. Žurnalas merdi, jo tiražas nedidelis, niekas iš solidėsiu tyrinėtojų jame nenori spausdinti savo straipsnių, o daugiausiai potencialių autorių turintis Chemijos institutas menkai skatina publikavimąsi tame žurnale, ir tai siejasi su mokslininkų finansavimu, premijomis. Mat visais būdais buvo siekiama, kad mūsų mokslininkai spausdintųsi už-

sienio žurnaluose. Nepakankamai kvalifikuotai dirba ir žurnalo *Chemija* redakcinė kolegija. Kai ekspertų komisija vertina kiekvieno mokslinio žurnalo leidybą, paprastai pabrėžia vieną iš svarbiausių kriterijų – kaip veiksmingai atliekamas pateiktų straipsnių recenzavimo darbas, kiek buvo recenzentų, kiek jie siūlė straipsnių atmes- ti, pagaliau kiek tos recenzijos argumentuotos ir išsamios. 2006 m. buvo patikrintas redakcinės kolegijos darbas. Paaiš-

kėjo, kad kone visus straipsnius recenzavo vienas vyriausiasis redaktorius. Tai apie kokį tarptautinį žurnalo lygį būtų galima kalbėti.

Bet galima būtų pateikti ir labai gerų pavyzdžių. Sakyčiau, kad didžios dalies Lietuvos MA leidžiamų žurnalų kokybė pakankamai gera, bet problemų esama dalies universitetų ir mokslo institutų leidžiamuose žurnaluose – ten mažiau kontrolės, todėl menkesnė žurnalų ir juose spausdinamų straipsnių kokybė.

Dr. Naglis Malys atsako į konferencijos dalyvių klausimus

nematomas mokslininkų paprastai naršomose *PubMed* ar *Scopus* straipsnių duomenų bazėse). Gerai, jeigu tie žurnalai prieinami interneto naudotojui, taigi gali būti priimanos bent jau santraukos.

Todėl mano siūlymas būtų toks: nereikėtų skubėti patiems naikinti tai, kas sukurta. Visada naudingiau pažvelgti iš praktiškosios pusės: mokslo žurnalas turi būti pasiekiamas. Būtų gerai, jeigu į jį rašytų ir už-

paramą iš Švietimo ir mokslo ministerijos. Kita dalis yra leidžiama pačių universitetų ir mokslo institutų iniciatyva. Kiekvienais metais tų žurnalų leidybiniai rezultatai vertinami leidybinės komisijos, kuri yra sudariusi sąrašą įvairiausių reikalavimų toms publikacijoms: jeigu žurnalas yra iš *Master Lister* (dabar reikėtų vadinti ne ISI, bet *Thomson ISI* – pavadinimas pasikeitęs), tai jis gauna finansinę paramą. Nė vienas

išsitraukė lietuviško žurnalo *Biologija* straipsnių kopijas. Išgirdome atsakymą, kad jis cituojamas *Chemical Abstracts* žurnale, be to, Bayer darė paiešką ir užtiko žurnalą *Biologija*. Kažkokioje Londono ar kurioje kitoje bibliotekoje susirado tą lietuvišką žurnalą ir pasidarė jo straipsnių kopijas. Ir tai buvo gana senų žurnalų numeriuose spausdinti straipsniai. Visa tai mane gerokai nustebino. Supratau, kad net ir Lie-

ML. Taigi iš pirmųjų lūpų gavome lietuviškų mokslo žurnalų apibūdinimą. Bene svarbiausia išvada: geros publikacijos, jeigu tikrai vertingos, nedings, net jei bus išspausdintos ir ne geriausiuose pasaulio žurnaluose. Kam tikrai rūpi, susiras. Tai rodo ir „Bayer“ bendrovės pavyzdys.

Bus daugiau

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Atkelta iš 6 p.

žurnalą *Tarp knygų*, kuris kasmet spausdina recenzijas, niekur žurnalo nemini, tarsi jo nė nebūtų. Mažu tiražu leidžiamas, tad ir skirtas siauram mėgėjų būreliui.

Ar reikia bijoti mažo tiražo

Pakalbėkime apie tiražo reikšmę. Esame tarsi užburti didelių skaičių magijos: jeigu tiražas didelis, tai lyg ir labai gerai, o jei mažas, tai jau yra trūkumas. Tad gal uždarykime visus mažo tiražo leidinius, mažas įmones? Stambinkimės, tegul lieka tik didieji.

Juokingai atrodo. Modernios technologijos leidžia ir mažatiražių leidinių informaciją paskleisti beveik taip pat plačiai, kaip ir didelio tiražo leidinių. Mažatiražiuose leidiniuose paskelbta informacija paprastai skirta tikslinei skaitytojų auditorijai, ją pirmiausia ir pasiekia. Visi leidiniai patenka į bibliografijas, tad net ir mažo tiražo laikraštėlyje paskelbta vertinga publikacija – jei tikrai vertinga – nepražus. Per internetą visų net ir mažų laikraščių informacija gali būti pasiekiamas bet kuriame pasaulio taške. Didžiosios Lietuvos bibliotekos juk gauna net ir mažais tiražais išeinančius leidinius, tad skaitytojai gali juos susirasti. Todėl mažų tiražų nereikėtų baidytis, nes ne visus skaitytojus vienodai domina visos temos. Informacijos mariose geri da lykai nenuskęs.

Problema kartais tampa neapgalvotai dideli tiražai. Užtenka apsilankyti kad ir Vilniaus knygų mugėse, kur galima įsigyti prieš keletą metų išleistų puikiausių knygų nukainuotų iki kelių litų. Vadinasi, nėra paklausos, išleista per dideliu tiražu.

Viso to klausinėju truputį savanaukiškais tikslais, nes ir „Mokslo Lietuvos“ panaši padėtis. Kartais keistai atrodo, kai net mokslo žmonės išivaizduoja, kad išspausdinę tikslinę informaciją ar skelbimą didelį tiražą turinčiame spaudinyje, ta žinia greičiau pasieks rūpimus skaitytojus. O juk toli gražu ne visada. Dideliuose dienraščiuose ta informacija pasimeta tarp daugybės kitų žinių. Noriu pasakyti, kad spaudinys ir jo publikacijos turi būti orientuoti savam skaitytojui.

Vaikytis didelių tiražų yra visai kvaila. Jeigu į spaudinį žvelgiama tik verslininko akimis ir norima, kad prekė pasklistų kuo plačiau ir būtų perkama, tada kitas reikalas. Bet tik bulvarinė spauda ir keli pagrindiniai šalies laikraščiai ar žurnalai gali įgyvendinti tokį siekį. Nei mokslinė, nei kultūrinė spauda niekada nenu-rungs tiražais bulvaro. Juk prisimename sovietų laikų leidinius su užrašu *Tambybiniam naudojimui*. Ne vien todėl, kad bijota platesnio tų leidinukų paplitimo, nes dažniausiai ne visiems skaitytojams jie būdavo aktualūs.

Be to, net negalima lyginti dienraščių ar bulvarinių leidinių, kuriuose aptariami vien kasdieniai dalykai, ir tokių leidinių kaip „Lietuva ir Čekija“, „Naujoji Romuva“ ar pagaliau „Mokslo Lietuva“. Minėtuose leidiniuose skelbiama išliekamąją vertę turinti medžiaga, o ne skaitalas, kuris jau darbo dienos pabaigoje atsiduria šiukšlėdžėje.

Meno formų ir gamtos dermė Vilniaus senamiestyje

POKALBIS SU ATEIVIŲ IŠ KITO PASAULIO

Lietuvos ir Čekijos draugijos susitikime tarptautinių švietėjiškų muzikos projektų koordinatore mokytoja ekspertė Nijolė Karaškaitė, žurnalo „Lietuva ir Čekija“ leidėjas Petras Algis Mikša, Lietuvos ir Čekijos draugijos pirmininkė dr. Janina Balsienė, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Vargonų ir klavesino katedros vedėjas doc. Gediminas Kviklys ir Lietuvos Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Komplektavimo skyriaus vedėjas Vytautas Gocentas

Nuo vilko ant meškos

Klausimą dar labiau išplėsimė. Kodėl moksliniams straipsniams, išspausdintiems anglų kalba vadinamuosiuose ISI žurnaluose, buvo pradėta teikti pirmenybė? Nes tie straipsniai plačiau išplito pasaulyje, o lietuvių kalba parasytiems straipsniams dažnai grėsė uždaras ratas.

Komunistai mus stengėsi komunuoti, o dabar globalistai nori globalizuoti. Abu labu tokie. Kam ta lietuvių kalba, jeigu ji tik trukdo? Atsakykime. Argi ne šitaip prie sovietų

buvo siūloma, o dabar įgyvendinama. Net ir tarp kai kurių valdininkų esama pataikavimo kitataučiams: lenkams reikalaujant jau siūloma lenkiškų pavardžių rašymui į lietuvišką abėcėlę įvesti naują raidę – w. Grįšime prie laikų, kai lietuviai rašydavo cz, sz, nes neturėjo č, š, ž ir kitų raidžių. Liūdna ir visiškai nesuprantama, kai net kai kurie kalbininkai nesugeba atsispirti tokiems reikalavimams.

Ar ne dėl to paties pataikavimo Lietuvos Respublikos Seimas labai trumpai svarstęs priėmė Europos Konstituciją, kurios nei Lietuvos

žmonės, nei patys Seimo nariai nebuvo perskaite? Štai ką reikia bėgti pirma traukinio. Buvo pamiršta, kad savo likimo šeimininkė yra tauta, patys žmonės, o ne jos išrinktieji, tegul ir Seimo nariai.

Gal kiek pats sau prieštarauji, mielas Algi? Leisdamas žurnalą „Lietuva ir Čekija“ juk akivaizdžiai nori plėsti skaitytojų akiratį, jį europinti, o dabar paties mintis juk galima suprasti ir kaip globalizacijos išsigandusio žmogaus būgstavimą.

Noriu atkreipti dėmesį į savotišką paradoksą. Nors Lietuvą ir Čeki-

ją (buvusią Čekoslovakiją) sieja glaudžios istorinės ir kultūrinės sąsajos, kažkodėl labai sunkiai mezgėsi bendradarbiavimas, lietuviai nenoriai žengdavo konkrečius žingsnius. Gal panašiai elgėsi ir čekai, bet man patogiausiau kalbėti apie savuosius.

Bet pats, matyt, turi paaiškinimą šiai pastebėjimui mūsų santykių ypatybei?

Galimas dalykas, čekai jaučiasi pranašesni, paveldėję Habsburgų imperijos istorijos dalį.

O mes paveldėjome Gediminaičių, jei kam labiau patinka – Jogailaičių paveldą, garsų visoje Europoje. Esame Abiejų Tautų Respublikos tegul ir nuoskila, bet labai garbinga. Juk tos Abiejų Tautų Respublikos pavadinime buvo išskirtos dvi tautos – lenkai ir lietuviai, nors Respublika buvo daugiatautė. Beje, lietuviai nesudarė daugumos.

Vis dėlto turime pripažinti, kad čekai ir dabartinėje Europoje yra išsikovoję daug tvirtesnes pozicijas negu lietuviai. Ir kone visose srityse.

Išskyrus krepšinį.

Nebent. Vertinant tiek istoriniu, tiek dabarties žvilgsniu, Lietuvai toli iki Čekijos, juk jai neatsitiktinai buvo tekęs Vidurio Europos centro vaidmuo. Visai galimas dalykas, kad čekai į mus žvelgia truputį iš aukšto, jeigu ir kaip į brolius, tai į jaunesnius. Nieko nepadarysi, istorija daug ką pakoregavo, o ypač – sovietų okupacijos dešimtmečiai.

Išbraukti iš Europos žemėlapiu sugrįžome, bet reikės didelių pastangų atgauti visa, kas buvo prarasta.

Net ir dabar Čekijoje gali išgirsti: „A, lietuvių kalba panaši į rusų...“

Nors pati čekų kalba yra viena iš slavų kalbų. O mūsų raidynas, beje, pasiskolintas būtent iš čekų.

Aišku, seniesiems Čekoslovakijos ir Čekijos inteligentams Lietuva nėra balta Europos dėmė, bet dėl jaunimo – problema. Daugeliui buvome tik Rusijos imperijos dalis.

Europos atmintis trumpa, ji labai greitai pamiršta buvusių valstybių vardus, jų sienų kontūrus žemėlapyje.

Jeigu Europos Konstitucijos,

kurią taip skubotai „priėmė“ Lietuvos Seimo nariai, preambulėje nėra žodžio Dievas, tai ką tai reiškia? Tai reiškia atminties amneziją. Vadinasi, dabarties Europai nereikia Dievo – mankurizmas. Su prantu, kad taip vengiama neva užgauti kitų religinių konfesijų atstovų jausmus, bet šitaip tarsi užtušuojama, kad Europos civilizacija formavosi krikščionybės pagrindu. Dabartinei Europai pakanka turistus vesti į apytuštes bažnyčias, kad būtų galima pasididžiuoti, ką sukūrė protėviai.

Tai vėlgį dėl tos pačios Mamonos: turizmas yra didžiulės industrijos dalis, pelno šaltinis.

Būtent. Net ir Čekijoje tikinčiųjų nėra didelis procentas, dar mažiau yra praktikuojančių tikinčiųjų.

Užtat jų gilesnės tikėjimo ir kultūrinės tradicijos. Beje, ne vienas Vilniuje rezidavęs Čekijos ambasadorius, neišskiriant ir dabartinio Aloiso Buchto (Alois Buchta), pastebi senojo Vilniaus panašumą į Pragę. Savo gotika, baroku, senais kaimais, jeigu jie neprivatizuoti, neparduoti ir neužrakinti nuo pašalinių akių, Vilnius nenusileidžia daugeliui gražiausių Vidurio Europos miestų.

Bus daugiau

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Atkelta iš 5 p.

vykdomi nacionaliniu lygmeniu. Nerimą kelia tai, kad gražūs žodžiai mažai keičia visuomenę ir gyvenimą. Popieriai sau, o gyvenimas sau. 2005 m. pradėtas vykdyti Darnaus vystymosi švietimo dešimtmetis, kuris numatytas iki 2015 metų. Tai ne baigtinė programa, bet procesas, kuriame turi dalyvauti visuomenė, o 2015 m. teks įvertinti pasiektą pažangą. Jei gi ji bus, lengviau susikalbėsime ir su kitomis ES valstybėmis.

Kaip pamatuoti darnaus vystymosi pažangą? Pasak R. Pakalnio, tai bene sudėtingiausias klausimas. Atskiros ūkio šakos, ekonomikos rodiklius įvertinti yra būdų, bet kaip išmatuoti kad ir ūkio vystymosi įtaką aplinkos kokybei? Ar aplinkos teršimas sparčiau didėja už bendrąjį vidaus produktą? Labai sudėtingas vertinimas.

Kaip turi keistis mūsų požiūris, kai kalbama apie darnaus vystymosi švietimą? Nuo griežto discipliniškumo reikia sukti tarpdiscipliniškumo link, nuo siauros specializacijos – platesnio ir lankstesnio išsilavinimo link, nuo išorinio vertinimo – pereiti prie vidinio vertinimo svarbos, nuo formalaus mokymo – į visą gyvenimą trunkantį mokymąsi. Tai kryptys, į kurias turėtų keistis visas ugdymo procesas.

Kaip gerą pavyzdį Romas Pakalnis nurodė Šiaulių miesto savivaldybėje vykusias diskusijas, kuriose dalyvavo trijų interesų grupių – aplinkosaugos, socialinės ir ūkio tarnybų atstovai. Diskusijų ir darbų iniciatorius – savivaldybės valdžia. Tos interesų grupės parengė darnios plėtros švietimo vystymosi strategiją, diskusijose rado ir neatidėliotinių problemų sprendimo būdų. Tik

tokia struktūra ir gali būti veiksminga. Turi būti išryškintos svar-

R. Pakalnis kvietė atsisakyti požiūrio, kuris dar toks gajus mūsų įvai-

roti. Pranešėjas siūlė keisti poziciją: kitokią nuomonę turintis žmogus yra geriausias mano draugas, nes bendrai problemai spręsti jis gali pasiūlyti kitą būdą. Diskutuojant galima sutarti, kuris būdas yra geresnis. Svarbu diskutuoti argumentų kalba siekiant bendro tikslo.

niaus Gedimino technikos, Kauno technologijos ir Klaipėdos universitetų, KTU Panevėžio instituto, Lietuvos energetikos instituto. Be to, su seminarais lektoriai aplankė Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Panevėžio kolegijas bei KTU Panevėžio institutą. Kaip matome, seminarų klausytojų buvo kone iš visos Lietuvos. Tiek renkant seminarų vietas, tiek planuojant jų tematiką buvo prisitaikoma prie klausytojų pageidavimų. Džiugu, kad daugelis seminarų susilaukė puikių atsiliepimų.

Seminaruose teorinius ir praktinius užsiėmimus vedė 25 dėstytojai, sugebėta pasikviesti ir 4 žymius užsienio šalių specialistus. Klausytojai dalyvavo užsiėmimuose prie stendų, klimatiniuose kameroose ir laboratorijose, susipažino su naujais prietaisais, jiems teko atlikti ir konkrečius skaičiavimus.

Bus daugiau

Gediminas Zemlickas

Žmogiškojo veiksnio svarba

Apie tvariosios plėtros strategijos švietimo projektą pranešimą skaito dr. Romas Pakalnis

Lektorius Aurimas Juozaitis baigiamosioje projekto konferencijoje

biausios aplinkos sektoriaus, socialinio gyvenimo ir teritorinio planavimo problemos ir rasti jų sprendimo būdai.

rių lygio valdžios vyrų ir politikų galvose: kitokią nuomonę turintis žmogus dažniausiai vertinamas kaip priešas, kurį būtina palenkti arba sudo-

Aprėpė Vilnių, Kauną, Klaipėdą ir Panevėžį

Projekto vadovė dr. Laima Kunskaite supažindino baigiamosios konferencijos dalyvius su projekto vykdymo eiga ir rezultatais.

Vadovaujantis Lietuvos 2004–2006 m. bendrojo programavimo dokumentu (BPD) projekto dalyviai buvo suskirstyti į tris tikslines grupes – mokslininkus, tyrėjus (ir kolegijų dėstytojus) bei doktorantus. Tikslinės grupės buvo labai aiškiai apibrėžtos, susietos su prioritetu, priemone ir veiklos sritimi. Tikslinėse grupėse buvo numatytas ne tik dalyvių skaičius, bet ir su-

LIETUVOS TŪKSTANTMEČIO MINĖJIMO DIREKCIJA PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTO KANCELIARIJOS

SKELBIA LIETUVOS ISTORIJOS IR KULTŪROS PROBLEMOMS SKIRTŲ MOKSLINIŲ KONFERENCIJŲ 2008 M.

ŠVIEČIAMŲJŲ KULTŪROS PAVELDO PROJEKTŲ 2008 M. KONKURSUS

Paraiškas pateikti iki 2008 m. sausio 14 d. 12 val.

LIETUVOS ISTORIJOS IR KULTŪROS LEIDINIŲ IŠLEIDIMO KONKURSA

Paraiškas pateikti iki 2008 m. sausio 15 d. 14 val.

Konkursų sąlygas rasite Lietuvos tūkstantmečio minėjimo direkcijos interneto tinklalapyje <<http://www.lietuvai1000.lt>> ir el. paštu <vida.kauniene@prezidentas.lt>.

Informacija apie konkursą teikiama tel. (8 ~ 5) 266 4084 ir el. paštu.

Galvosūkių orbitoje

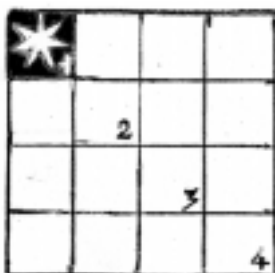
Kai įsivelia klaidos

1.

$$66 - 55 = 11$$

$$498 = 498$$

Jei yra klaidų, tai kur jos? (negalima skaitmenų judinti iš vietos ir prirašyti naujų)

3.

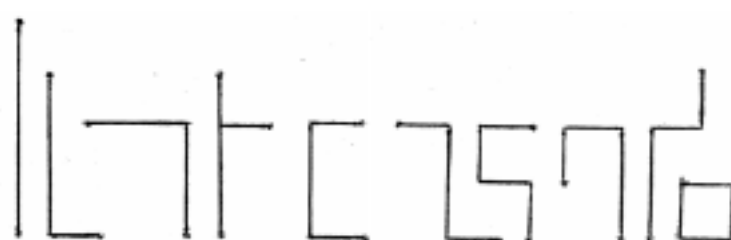
Intelektualus žaidimas **Sugauk laimės žvaigždę.**

Pirmiausia iš plonos varinės vielos pasidarykite 10 pateiktų figūrėlių ir iš kartono išsikirpkite bei suliniuokite kvadratą. Gausite 16 mažų kvadratėlių. Įstrižai einančius kvadratėlius pažymėkite skaičiais: 1, 2, 3 ir 4. Žaidimo esmė – pagal linijas figūrėles sudėlioti taip, kad atskirai būtų galima gauti jomis užimtus 4 kvadratus: 1×1, 2×2, 3×3, 4×4 bei dar du tik jau tuščius kvadratus 2×2 dydžio, vienu atveju vienam iš jų esant kairiajame apatiniame kampe, kitu atveju – viduryje. Dešimta figūrėlė visada turi išlikti 1 kvadratėlyje. Sėkmės!

$$1 + 2 + 3 + 4 + 5 = 15$$

2.

Penkių skaičių suma lygi skaičiui, gautam suartinus skaičius 1 ir 5. Gal galite rasti ką nors panašaus?

Atsakymus žiūrėkite 2008 m. Nr. 1

Genius Strazdas

TŪKSTANTIS PUSLAPIŲ APIE LIETUVĄ!

Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas skelbia tritomės enciklopedijos **LIETUVA** pirmojo tomo prenumeratą.

Tritomės enciklopedijos **LIETUVA** pirmajame tome bus pateikti išsamūs apžvalginiai straipsniai apie Lietuvos valstybės simbolius, administracinę suskirstymą, gamtą, gyventojus, konstitucinę santvarką, teisėsaugą, krašto apsaugą, visuomeninį politinį gyvenimą, Bažnyčią, užsienio politiką, ūkį, sveikatos ir socialinę apsaugą, istoriją, švietimą, mokslą, literatūrą, architektūrą, dailę, muziką, teatrą, knygų leidybą, kultūros įstaigas, žiniasklaidą, sportą, pasaulio lietuvius. Greta apibendrinamųjų straipsnių pateikiami iliustruoti straipsniai apie svarbiausius konkrečius objektus: apskritis, aukščiausius kalnus, ilgiausias upes, didžiausius ežerus, rezervatus, nacionalinius parkus, botanikos sodus, didžiausius miestus, lietuvių etnografines grupes, kitas Lietuvoje gyvenančias tautas, tradicines religijas, aukštąsias mokyklas, mokslo institutus, architektūros paminklus, teatrus, meno ko-

lektyvus, bibliotekas, muziejus, archyvus...

Antrajame ir trečiajame tome – apie 9 tūkst. visų laikų žymiausių Lietuvos politikos, visuomenės, Bažnyčios, kultūros veikėjų, menininkų, mokslininkų, sportininkų ir su Lietuva susijusių (jai nusipelnusių) asmenų biografijų (trečdalis jų su portretais). Enciklopedijos II–III tomai kartu yra ir pirmasis žymiausių Lietuvos žmonių enciklopedinis biografinis žodynas.

Enciklopedija pirmiausia skiriama tiems, kurie neturi *Visuotinės lietuvių enciklopedijos*, bet nori gauti enciklopedinės informacijos apie Lietuvą ir visų laikų Lietuvos žmones. Ji rengiama *Visuotinės lietuvių enciklopedijos* straipsnių pagrindu.

Vieną enciklopedijos tomą sudarys apie 1 tūkst. puslapių.

Enciklopediją **LIETUVA** numatoma išleisti 2008–2010 metais.

Pirmojo tomo prenumerata vyks nuo šių metų gruodžio 3 d. iki 2008 m. vasario 1 d.

I tomo prenumeratos kaina – 96,00 Lt

Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas

Aukštavolčio didelės galios valdomo išjungimo tiristoriaus konstrukcijos ir technologinių procesų taikomieji moksliniai tyrimai

UAB *Vilniaus Ventos puslaidininkiai* vykdo projektą *Aukštavolčio didelės galios valdomo išjungimo tiristoriaus konstrukcijos ir technologinių procesų taikomieji moksliniai tyrimai*, kurį remia Lietuvos Respublika ir iš dalies finansuoja Europos Sąjunga (paramos suma – 460 164 Lt, visa suma – 780 164 Lt). Projekto metu atliekami moksliniai taikomieji tyrimai, kokybiškai naujų prietaisų – didelės galios valdomo išjungimo tiristorių – gamybos galimybės išsiaiškinti ir technologiniams procesams bei konstruktyvui sukurti. Bus iširti pagrindiniai technologiniai procesai, nustatyta, kokių reikia medžiagų bei įrengimų valdomo išjungimo puslaidininkinio prietaiso (VIT) kūrimui ir gamybai.

Projekto tikslai

1. Padidinti įmonės konkurencingumą pasaulio puslaidininkinių komponentų rinkose.
2. Įgyti specialių žinių atliekant taikomojo tyrimus, kurios bus panaudotos kokybiškai naujų prietaisų (VIT tiristorių) gamyboje.
3. Sudaryti konstruktyvių ir technologinių procesų prielaidas valdomo išjungimo puslaidininkinio prietaiso (VIT) sukūrimui bei gamybai.

Projekto uždaviniai

Šis prietaisas – tai valdomo įjungimo ir išjungimo puslaidininkinis prietaisas, kurio darbinė leistina vidutinė srovė yra iki kelių tūkstančių amperų, darbinė leistina įtampa – iki 6 tūkst. voltų.

Projekto metu reikia atlikti tyrimus, kurie padėtų nustatyti:

- 1) kokia turėtų būti prietaiso konstrukcija;
- 2) kaip ir kokiomis mikroklimatinėmis sąlygomis turėtų būti gaminamas prietaisas;
- 3) koks turėtų būti galimas prietaisų gamybos technologinis procesas;
- 4) ar įmonė pajėgi pati gaminti reikiamų charakteristikų ir reikiamą prietaisų kiekį.

Projekto laukiamas rezultatas

Projekto įgyvendinimo metu bus vykdomas Europos regioninės plėtros fondo siekis skatinti technologijų plėtrą, bus sudarytos mokliškai pagrįstos technologijos didelio ploto puslaidininkinių kristalų gamybai ir tokių kristalų surinkimui.

Sprendžiant kilusias problemas ketinama pasitelkti Lietuvos ir Europos Sąjungos šalių mokslininkus.

Bus sudarytos mokliškai pagrįstos technologijos didelio ploto puslaidininkinių prietaisų gamybai.

Jau atlikta daugiau kaip 60 proc. projekto darbų: atlikta mokslinės literatūros ir prietaisų analizė, sudarytas eksperimentinio VIT prietaiso konstruktyvas, sudarytos eksperimentų matricos, padaryti kai kurie difuzinių procesų, fotolitografijos, griovio formavimo, metalizacijos, pasyvacijos ir polimidinių dangų tyrimai. Sprendžiant problemas pasitelkta Lietuvos mokslininkų (VU MTMI, PFI) patirtis ir žinios.

Įgyvendinus projektą bus atliktas esminis technologinių procesų komplekso naujam moderniam gaminiui ištyrimas. Remdamasi gautomis žiniomis įmonė bus pajėgi eksperimentiniu būdu pagaminti atskirus tokio tipo pavyzdžius.

Projektas reikšmingas tuo, kad bus iširta ir parengta technologija, atitinkanti šiuolaikinius ES šalių ir pasaulio poreikius.

Įgyvendinus projektą bus galima Lietuvoje gaminti įvairios nomenklatūros aukštavolčio didelės galios valdomus išjungimo tiristorius. Projekto novatoriškumas padės patraukti jaunus mokslininkus į mokslinių tyrimų sritį. Projekto įgyvendinimas prisidės prie Lietuvos ekonominio ir socialinio vystymosi atotrūkio mažinimo nuo ES šalių.

Projektą planuojama užbaigti 2008 m. liepos mėn.

Daugiau informacijos teiraukitės:

Projekto vadovas UAB *VVP* gen. direktorius Romanas Panavas. Tel (8 ~ 5) 271 2200; faksas (8 ~ 5) 271 2500, el. paštas: vvp@mail.vvp-uab.lt

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius **Gediminas Zemlickas**

Kalbos redaktorė **Rūta Krasnovaitė**

Stilistė **Kristina Sakalauskiene**

Dizainerė **Jolanta Mitalauskaitė**

Patarėjai: **V. Būda, S. Goberis, J. Puodžius, A. Ramonas, J. Ulbikas, E. K. Zavadskas.**

Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, 2001 Vilnius

El. paštas: mokslolietuva@takas.lt, tel. (8 ~ 5) 212 1235

Laikraštis internete: <http://ml.lms.lt>

Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://ml.lms.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“.

ISSN 1392-7191

Leidžia

UAB „Mokslininkų laikraštis“

SL Nr. 169

Spausdino

UAB „Sapnų sala“

S. Moniuškos g. 21, 2004 Vilnius

Tiražas 800 egz.